

ESPERANTO: LA CITRONO ESTAS ELPREMITA

Tutmonda cignokanto de la Esperanto-movado depost 1987

20 objektivaj kialoj, konstatoj kaj konkludoj pri la krizo kaj definitiva fiasko de Esperanto, 1887-2017, el nuntempa perspektivo

Post profunda kaj konkreta analizado de la aktuala situacio de la lingvo kaj movado Esperanto la aŭtoro venis al jenaj konkludaj konsideroj, kiujn li opinias ĉefrespondecaj aŭ ĉefkulpaj pri la aktuala krizo (aŭ malvenko) de Esperanto kaj de la Esperanto-movado:

1. Preskaŭ kompleta signifoperdo de Esperanto en la mondo.

Post 1987, la jaro de sia kulmino kaj samtempa komenco de sia cignokanto,¹ Esperanto travivis preskaŭ totalajn signifoperdon kaj idean malaktualiĝon en la mondo, ĉar la homaro preskaŭ komplete rezignis pri la ideo de neŭtrala lingvo, interna ideo, homaranismo, ktp. Do, plej malfrue en la jaro de la centa datreveno de la morto de L.L. Zamenhof (2017) oni povas konsideri Esperanton fiaskinta kaj la mision de la Esperanto-movado neplenumita. Ĉar ĉiuj espero, anoncoj, antaŭdiroj kaj promesoj de la esperantistoj pri „fina venko de Esperanto“, „nova kulturo“, „nova mondordo“ „solvo de la monda lingva problemo“ per Esperanto ktp. laŭ la imagoj de la esperantistoj elvaporigis kaj perdis sian sencon, ĉar ili perdis sian bazon; fakte temis pri nuraj propagandaj blufoj, naivaj fantazioj kaj ideologiaj iluzioj, varma aero, krevontaj kaj krevintaj balonoj.

2. Degenerado kaj ŝrumpado de la Esperanto-movado al kelkmil membroj.

Intertempe, la Esperanto-movado ŝrumpis al movadeto kun kelkdek, maksimume kelkcent centraj aktivuloj, kaj kelkmil asociaj membroj (plej ofte pasivaj kaj paperaj aŭ fikciaj statistoj), anonimaj kotizpagantoj kaj nekonataj kongresanoj, kiuj verdire flegas aŭ sian amatan hobion, turismas, aŭ amatore okupiĝas pri asocia laboro. La movada kerno esence konsistas el enfermita cirklo, formanta inter si solidaran koterian amikaron, kiu reprezentas ankaŭ la aparaton de asociaj funkciuloj, kiuj okupas kaj kontrolas ĉiujn gravajn movadajn postenojn kaj oficojn kaj sidas parte samtempe en ĉiuj eblaj estraroj, komitatoj kaj redakcioj.² Do, pri Esperanto interesiĝas esence ankoraŭ ĝiaj eternaj aktivuloj, krome turistoj kaj scivolemuloj (ĉefe tra la interreto) plus kelkaj sciencistoj kaj politikistoj (precipe el la maldekstra tendaro), sume do kelkcent, maksimume kelkmil personoj tutmonde.³ La erozio de la asociaj

¹ En tiu jaro okazis la 72a Universala Kongreso de Esperanto de Varsovio kun 6000 aliĝintaj partoprenantoj. Poste tia nombro neniam plu povis estis atingita de iu Esperanto-kongreso (vd. https://eo.wikipedia.org/wiki/Universala_Kongreso_de_Esperanto). Meze de la 80aj jaroj la membronombroj de UEA komencis draste faladi (vd. https://eo.wikipedia.org/wiki/Membronombroj_de_UEA).

² Tipaj ekzemploj de tiu tipo de grupiĝoj estas ekzemple: <http://www.uea.org/asocio>, http://akademio.esperanto.cc/index.php?title=Membroj_kaj_korespondantoj, <http://www.interlinguistik-gil.de/wb/pages/ueber-uns/vorstand.php>, <http://www.esperantic.org/en/about-us/directors> kaj <http://www.esperantic.org/en/about-us/advisors>, <https://benjamins.com/#catalog/journals/lplp/main>, <http://www.europo.eu/eo/estraro>, <http://svisa-esperanto-societo.ch/adres.html>, <http://sezonoj.ru/2017/03/uam-14>. Koterio de aparta speco estas <http://esperantio.net>, kiu difinas sin kiel UEA-opozicion kaj per sia skurila kurso kondukis parton de la Eo-movado al la absurdo.

³ Ĉiuj ĝis nun prezentitaj kalkuloj kaj asertoj pri nombroj de Eo-parolantoj estis arbitraj, puraj fantazioj kaj fikcioj kaj nesciencaj. La sola serioza kaj realisma bazo por proksimume taksi aŭ kalkuli la parolantojn de Esperanto (aŭ esperantistojn) prezentas la listoj de Eo-organizaĵoj kun membroj kaj aktivuloj. Kiel ĉefa fonto povas servi la Jarlibro de UEA, kiu kunigas ĉirkaŭ 20'000 membrojn (kiel mi proksimume kalkulis antaŭ kelkaj jaroj); tiu cifero inkluzivas, krom la delegitoj, ĉiujn individuajn kaj kolektivajn asociajn membrarojn de Landaj kaj Fakaj Asocioj de UEA (kies nomoj ne aperas en la Jarlibro kaj estas verŝajne konataj nur al la koncernaj asocioj mem; Laŭ tiu ĉi kalkulo <http://www.planlingvoj.ch/>

membraroj progresas rapide: La membronombro de UEA draste falis en 2016,⁴ kaj la membronombroj de aliaj Esperanto-asocioj, plej ofte nur kelkdek aŭ kelkcent, estas ignorindaj.⁵ Multaj iamaj lokaj Esperanto-grupoj malaperis (ĉar en ili restis praktike nur kelkaj maljunuloj) kaj pluraj Landaj kaj Fakaj Asocioj de UEA ekzistas nur sur la papero. Do, temas pri elmortantaj asociaj strukturoj, kiuj estas verŝajne sen reala perspektivo por restarigi aŭ revivigi ilin (krom se Esperanto reaktualiĝus). La bilanco post 130 jaroj de Esperanto do estas mizera, fakte katastrofa. Esperanto apenaŭ plu ekzistas en la publika konscio de la homaro, kaj la junaj generacioj ne plu scias kio estas Esperanto kaj ne serioze interesiĝas pri ĝi. 3000, 4000 aŭ 5000 UEA-membroj, kiuj aperas kiel anonimaj statistoj, interesas neniun kaj havas neniun utilon por Esperanto, ĉar ili produktas neniujn kulturajn valorojn por Esperanto. Tia organizaĵo devus havi minimume cent mil, prefere kvincent mil aŭ kelkajn milionojn da membroj por ludi iun rolon kiel interesogrupo, havi iun signifon kaj esti iom grava por servi kiel publika premogrupo.

3. Politika diskreditiĝo de la Esperanto-movado en Orienta Eŭropo.

Esperanto kaj la Esperanto-movado estis ligitaj precipe kun la vivo kaj agado de L.L. Zamenhof (1859/87-1917) kaj la internacia pacifismo ĝis kaj iom post la Unua Mondmilito kaj ludis ian (dubindan) politikan kaj socian rolon en la „socialismaj“ landoj de la Orienta Bloko dum la Malvarma Milito, kie la esperantistoj devis apogi la komunismajn reĝimojn, se ili volis konservi sian movadon. En la postmilitaj „socialismaj“ landoj Esperanto kaj la Esperanto-movado estis krude uzurpataj kaj misuzataj de la komunistoj por celoj de la ŝtata propagando, kio ne ekskludis la politikan misfamigon de la nesocialismaj landoj (precipe en GDR).⁶ La esperantistoj en tiuj landoj havis neniun alian elekteblon ol kunludi tiun malpuran politikan ludon de la komunistoj, kion ili faris, kvankam sub politika premo, pli

UEA delegitoj kaj membroj.pdf en 2015 UEA havis (laŭ mia kalkulo) 1204 delegitojn, 15'867 asociajn kaj 4914 individuajn membrojn kaj 2819 junajn membrojn. Oni povas dubi, ke ekster tiuj oficialaj membraroj ekzistas ankoraŭ konsiderinde pli granda nombro de esperantistoj aŭ Eo-parolantoj. Kiom da homoj scipovas, konas aŭ lernas Esperanton ekster la kadro de la UEA-movado, ekzemple en interreto, ne estas konate (aliĝintoj al la movado el tiu kanalo estas konataj ĝis nun nur malmultaj), ĉar la virtuala realeco (t.e. la statistikoj) de la interreto estas dubinda kaj funkcias laŭ alia kalkulo kaj logiko, kiu ne estas komparebla kun la logiko de la 'fizika realeco'. Aliaj fontoj por taksu la nombron de interesiĝantoj, lernantoj kaj praktikantoj estas ekzemple lingvokursoj (ekzemple universitato de Poznań, ekzamenoj de K. Kováts) aŭ partoprenantoj en kvante iom konsiderindaj kongresoj (UK/IJK, landaj kongresoj, slovaka SES, lingvaj festivaloj en Rusio, k.s.). Sed ĉu en tiuj kazoj temas pri konstantaj kaj longtempaj praktikantoj de Eo, estas malklare (necesus fari komparan analizon aŭ statistikon de la listoj de partoprenantoj). Ĉiukaze, la nombro de la publiko, kiu partoprenas en tiuj sferoj de la movado, estas relative malgranda (inter kelkdek kaj kelkcent homoj). Sed eble tio ja ne estas la tuta vero pri nombro de Eo-parolantoj. Alia demando koncernas la kvalitan konon de la lingvo. De aktivaj Eo-parolantoj nur relative malgranda procentaĵo perfekte (aŭ almenaŭ bonege) parolas tiun ĉi lingvon kaj estas kleraj e-istoj. Krom tio ekzistas granda diferenco inter la nombro de aktivaj e-istoj, kiuj perfekte parolas Eon, kaj la nombro de personoj, kiuj apogas Esperanton aŭ ĝian ideon kaj estas pasivaj membroj de Eo-asocioj.

⁴ Intertempe, la membronombroj de UEA draste ŝrumpis. La plej aktuale publikigitaj oficialaj ciferoj de UEA (en *Esperanto*, aprilo 2017) estas: 5501 individuaj kaj entute 14'716 membroj en 2015 kaj 4365/13'054 en 2016 (pro la kotizpagoj la cifero estas iomete pli alta). Sume, UEA havis en 2016 1662 membrojn malpli ol en la antaŭa jaro (kaj 161 junajn membrojn malpli). Laŭ mia rekalkulo (nur laŭ landoj) estis en la jaro 2016 12'652 asociaj kaj 4084 individuaj membroj (vd.

http://www.planlingvoj.ch/UEA_delegitoj_kaj_membroj.pdf). Laŭ tiu nova kalkulo UEA perdis do pli ol 3000 asociajn membrojn (kaj 830 IM). Nombrojn de membroj de UEA dum la jardekoj vd. sub

https://eo.wikipedia.org/wiki/Membronombroj_de_UEA kaj <http://www.liberafolio.org/2016/12/16/la-membrokvanto-de-uea-draste-falegis> kaj de aliĝintoj al Universalaj Kongresoj vd. sub https://eo.wikipedia.org/wiki/Universala_Kongreso_de_Esperanto.

⁵ Vd. denove http://www.planlingvoj.ch/UEA_delegitoj_kaj_membroj.pdf.

⁶ En Pollando la Eo-movado praktikis ioman personan kulton ĉirkaŭ Bierut (sed poste rezignis pri troa politika propagando, en Bulgario ĉirkaŭ Dimitrov kaj Ĵivkov kaj en Jugoslavio ĉirkaŭ Tito (kiu estis, kiel intertempe vaste konate, ĉefrespondeca pri gravegaj krimoj kaj lezoj de homaj rajtoj dum la dua mondmilito kaj poste, sed tio ne malhelpis al la esperantistoj, kiuj verŝajne nenion sciis aŭ ne konsciis pri tiuj krimoj, kiuj estis tabuitaj en Jugoslavio, fanatike adoregi lin. Ankaŭ la e-istoj en Hungario kaj Ĉeĥoslovakio adaptis sin al la regantaj cirkonstancoj kaj obeis la politikajn premisojn. Ankaŭ la komunisma 'idolo' Fidel Castro (kiu nomis sin en 1990 „soldato de Esperanto“ kaj ŝajnis dorloti la Esperanto-movadon, sed poste perdis la intereson pri ĝi) estis admirata de la esperantistoj laŭ senkritika maniero kaj per blinda adorado, kvankam tiu komunisma reganto sisteme subpremadis la kuban popolon, kies homaj rajtoj estis grandskale lezataj kaj kie kritikistoj kaj opoziciuloj (al kiuj la e-istoj ja ne apartenis), kiuj estis ĵetitaj en la malliberejon, estas persekutataj de la KP ĝis nun. La Eo-movado komplete silentis kaj silentas ankaŭ en tiu ĉi kazo, same kiel en la kazoj de Ĉinio kaj Vjetnamio, kiuj estas respondecaj pri historie unikaj lezoj de la homaj rajtoj kun multaj milionoj da mortviktimoj, malliberuloj kaj persekutitoj kaj pri rigoraj subpremadaj persekutado de ĉiuspeca opozicio aŭ politike sendependa agado en tiuj landoj.

En Pollando okazis lastatempe provo de la naciistoj uzurpi ĝin kaj Zamenhofon kiel aferojn aŭ heredaĵojn de Pollando (pere de la akcepto de Esperanto fare de la pola kulturministro kiel „nacia nemateria heredaĵo“ de Pollando kaj pere de la omaĝo de Zamenhof fare de la Sejmo. Nature, la rolo de la Esperanto-movado dum la komunismo estas komplete prisilentita.

malpli libervole kaj parte kun granda entuziasmo (kiu eble estis artefarita), ĉar ili aranĝis sin kun la komunisma reĝimo en tiuj landoj, kies komplicoj kaj ostaĝoj ili vole-ne-vole fariĝis. Hodiaŭ voli senkulpiĝi sin per la klarigo, ke la esperantistoj estis devigitaj de la regantaj politikaj cirkonstancoj politike tiel agi kaj konduki kaj ke ili mem fariĝis viktimo de la tiama monda politiko, estus tro simple kaj malhoneste. Ĉe ĉiuj „socialismaj“ landoj temis pri totalismaj, fakte krimaj ŝtatoj „sen objektiva juro“ (aŭ simile), kiuj grandskale subpremis la civilsocion kaj lezis la homajn rajtojn.⁷ Se la Esperanto-movado, kiu en tiuj landoj cetere forlasis la politikan neŭtralecon, estintus honesta (homrajta) movado, ĝi estus devinta kritiki la politikon kaj eventuale eĉ aliĝi al la movado de la disidentoj kaj opoziciuloj aŭ almenaŭ en iu taŭga formo esprimi sian proteston kaj rezigni pri la favoro kaj profito de la politika sistemo.⁸ Nature, tio estas hodiaŭ pli facile direbla ol siatempe estis farebla, ĉar ĉiuj politike nekonformaj tendencoj estis senkompataj subpremataj, kontraŭbatalataj kaj persekutataj de la komunismaj partioj. Sed finfine la esperantistoj, kiuj falis kun sia oportunisma sinteno en la politikan kaptilon, perdis la ludon. Sed ŝajnas, ke la esperantistoj tute ne havas malbonan konsciencan pro sia simpatio kun la komunismo, de kies krimoj ili neniam eksplacite distanciĝis. Tio simple ne koncernis ĝin. Voli okupiĝi en Eo-medioj pri la krimoj de la komunismo estas senespera peno, ĉar oni kutime renkontas aŭ totalan malintereson aŭ estas instruita per la argumento, ke la kapitalismo kaj demokratio finfine ankaŭ estis perforte truditaj al la popoloj.⁹ Ŝajnas, ke iuj esperantistoj eĉ bedaŭras, ke la komunismo pereis, ĉar en ĝi la Esperanto-movado evidente iom prosperis kaj povis ludi iun „socian“ rolon. Kiel konate, la historio de la marksismo-socialismo-komunismo estis historio de ekstrema perforto, sistemaj subpremo, cinika mensogado kaj praktika deformado de la aferoj, kaj de la homoj mem. La Esperanto-movado, kiu partoprenis kaj subtenis tiun sistemon, de kiu ĝi evidente povis profiti, aŭtomate kompromitiĝis kaj diskreditiĝis, kiam la komunismo kolapsis en tiuj landoj (kvankam neniu rekte aŭ oficiale diris tion). El nuntempa perspektivo eblas diri, ke la (rekta aŭ malrekta) subteno de tiu sistemo do estis kruda eraro kaj ke la Esperanto-movado staris sur la malĝusta flanko de la historio. De miloj aŭ dekmiloj da iamaj Esperanto-adeptoj en la orienteŭropaj landoj restis nur kelkcent membroj de Esperanto-organizaĵoj, kaj novaj membroj estas apenaŭ registreblaj.

Esperantistoj ĉiam trovas iun (dubindan) manieron por praviĝi. Hodiaŭ pri la mizero de Esperanto kulpas laŭdire globalizado, neoliberalismo aŭ la nacia (ekzemple kroata) ŝovinismo, kiel oni povas aŭdi aŭ legi.

Cetere, la saman politikan eraron hodiaŭ ŝajnas ripeti la esperantistoj en Ruslando, se ili apogas la (duon/kriman) politikon de Putin.¹⁰ Krome, oni devas supozi, ke parto de la esperantistoj subtenas la novan „dekstran populismon“, kiu ŝajnas anstataŭi la forfalintan maldekstrismon, kiu same ribelis kontraŭ la reganta politika elito kaj la burĝaj establoj kaj postulis novan mondordon, kiel siatempe la komunistoj faris tion.

4. Falo de la sav-ideologioj kaj krizo de la tradicia asocia vivo.

Intertempe okazis ne nur la falo de la komunismo, sed ankaŭ diversaj fundamentalismaj sav-ideologioj kaj tradiciaj religiaj movadoj troviĝas en grava ekzista krizo. Ankaŭ Esperanto apartenis/as al tiaj savideologioj, sur la kampo de la lingvistiko (kaj eble ankaŭ lingvopolitiko). Esperanto (aŭ la Esperanto-movado) estis/as ide-historie ne nur parenco de la marksismo-socialismo-komunismo, sed ĝi portis/as ankaŭ pseŭdo-religiajn trajtojn de sekto. Tradiciaj religioj (aŭ eklezioj), filozofioj kiel la marksismo-socialismo-leninismo (kun la komunisma partio kiel politika kaj socia gvidanto) kaj Esperanto (reprezentata de la Esperanto-movado, precipe de UEA) perdis ne nur amason da membroj, adeptoj kaj subtenantoj, sed grandparte ankaŭ la etikan kaj moralan kredindecon kaj iliaj movadoj estas pli malpli elĉerpitaj, ĉar iliaj ideologioj, filozofioj, teorioj kaj doktrinoj (aŭ instruoj) estis aŭ misformitaj (aŭ almenaŭ ne modernigitaj) de gvidantoj de tiuj movadoj, kiuj ĉefrespondece por la degenerado de tiuj movadoj, aŭ evidentiĝis trompaj, ĉarlatanaj, falsaj, mensogaj, finfine neutiligeblaj (kvankam daŭre

⁷ En la germana lingvo enradikiĝis la nocio „Unrechtsstaat“ por tiu tipo de ŝtato aŭ jura sistemo.

⁸ Fakte en tiuj landoj ekzistis kelkaj e-istoj, kiuj kondukis iom opozicie kaj pro tio havis problemojn. Sed oni devas dubi, ke la Esperanto-movado havus pli da prestiĝo, se ĝi estus aliĝinta al la disidentoj kaj opozicio en tiuj landoj.

⁹ So etwa UEA-Präsident M. Fettes in seiner Eröffnungsrede am Esperanto-Weltkongress von Buenos Aires (2015).

¹⁰ Vd. S. http://www.plansprachen.ch/Esperanto_adacta_2015.pdf, ĉap. 10 (germanlingve).

ekzistas miloj aŭ milionoj da adeptoj, precipe de tradiciaj religioj kaj eklezioj kaj sennombraj religiaj sektoj ekster la oficialaj eklezioj).

Lige kun la krizo de tradiciaj ideologioj kaj movadoj en malbona stato troviĝas ankaŭ la tradiciaj asocioj. Tamen, oni ne povas paroli pri ĝenerala mortado de tiaj asocioj.¹¹ Ankaŭ la Esperanto-movado probable pluekzistos kiel – lingvistika – sekto, cetere kun preskaŭ nula signifo en la mondo, kompare kun aliaj movadoj.

5. Elmortado de la pioniraj generacioj kaj malaltnivela diskutkulturo.

La antaŭ- kaj postmilitaj pioniraj generacioj de Esperanto-movadanoj – kiuj iom post iom forgesiĝis (krom kelkaj ‘eternaj korifeoj’) kaj kiel tuto bedaŭrinde ne estis sufiĉe aprezataj, honorataj kaj omaĝataj de la UEA-movado – elmortis aŭ estas elmortantaj. Ilia anstataŭigo per kvante kaj kvalite adekvataj novuloj estas malfacila kaj dume apenaŭ okazis (krom tio, multaj el ili same rapide malaperis kiel ili aperis, ekzemple en TEJO). La sekvo de tiu degenera procezo estas, ke la Esperanto-movado havas ĉiam malpli da resursoj je dispono, kiuj povus krei kaj produkti intelektajn, kulturajn kaj sciencajn valorojn kaj plusvalorojn por la lingvo Esperanto, ekzemple librojn aŭ aliajn interesajn publicaĵojn. Mankas novaj aŭtoroj, legantoj kaj diskutantoj. Mankas interesaj gazetoj. Novaj interesaj gazet-prjektoj ĉiam denove fiaskis pro manko de abonantoj, redaktoroj kaj verkantoj de artikoloj. Tiel, ne nur la aĉetpovo kaj konsumado, sed ankaŭ la intelekta nivelo falas en la movado. Pro manko de aktivaj ‘merkataj’ partoprenantoj la varoj, kiuj aperas en Esperanto, eĉ ne plu estas konsumataj, aĉetataj aŭ legataj. De jardekoj en la Eo-movado ĉio turniĝas ĉirkaŭ la samaj personoj kaj temoj, al kio apartenas eterna adorado de ĉiam samaj ‘ikonoj’ de la Eo-movado, kio favoras kulton de persono. Nur malofte aldoniĝas eksteraj novuloj, kiuj kontribuas aliajn vidpunktojn.

Tiu degenera procezo havas ankaŭ gravajn konsekvencojn por la diskutkulturo de la Esperanto-movado, kiu ĉefe okazas en la ‘sociaj forumoj’ de la interreto, ofte limiĝas al primitivaj, malinteligentaj kontribuadoj de infanecaj homoj, kiuj ofte faras la impreson de kretenoj. La diskutoj en tiuj medioj havas malmultan signifon kaj aldonas nenion (plus)valoron, estas sen substanco kaj restas sen sekvoj. En kongresoj la diskutoj, kiujn partoprenas nur malmultaj homoj, restas supraĵaj, banalaj kaj malkompetentaj kaj karakteriziĝas per la fakto, ke la homoj ne kapablas aŭ kuraĝas starigi gravajn, tiklajn kaj inteligentajn demandojn. Ofte la Esperanto-komunikado ofte limiĝas al la primitiva interŝanĝo de simplaj frazoj, kaj kiam la konversacio aŭ diskuto fariĝas tro malfacila, la esperantistoj ŝanĝas al la nacia lingvo, ĉar al ili mankas necesaj vortoj de la praktika uzado. Malfacilajn temojn kaj tabuojn ekzemple pri la stato de la movado oni ne emas tuŝi, kaj la respondoj de ‘oficialaj’ movadaj funkciuloj estas deflankiĝemaj kaj ĉirkaŭemaj, palaj, formalaj, oportunismaj, neniondiraj, ne kompletaj kaj finfine malhonestaj kaj neutiligeblaj. Sub tiaj kondiĉoj ĉiuj provoj gvidi racian, kompetentan kaj fruktodonan diskuton kun esperantistoj, kiuj ĉiam nepre havas alian opinion pri ĉio ajn kaj ĉion pli bone scias, nepre fiaskas, tiel ke la intereso de la publiko malaperas.

6. La Esperanto-movado estis/as precipe propaganda movado.

La Esperanto-movado ne estis/as unuavice serioza lingv(istik)a movado – ĉe la plimultaj e-istoj temis/as esence pri radikalaj lingvismaj fundamentalistoj, kiuj malmulte aŭ eĉ nenion komprenis/as pri lingvoj, lingvaj demandoj kaj lingvistiko (krom eble se ili havis/as akademian klercon aŭ profesie okupiĝis/as pri lingvoj kaj lingvistiko). La Esperanto-movado estis/as unuavice propaganda kaj aktiv(ul)isma, ‘popolisma’ movado, do ĉefe idea, sugesta aŭ eksperimenta movado, al kiu preskaŭ komplete mankis reala (aŭ praktika) efektiviĝo laŭ la prceloj. Temis/as pri movado, kiu dependis ĉefe de privataj iniciatoj kaj de la hazardo kaj kiu vivis/as preskaŭ nur de propagando, turismo kaj amuzo en la libertempo. Eĉ la klerigo fariĝis parto de la propagando. La aktivularon de la Esperanto-movado esence konsistigis/as amatoroj, hobiuloj, libervoluloj, diletantoj kaj diversspecaj stranguloj, kiuj diktis (kaj daŭre diktas) la tonon en la asocioj, kio kaŭzis, ke al ĝi grandparte mankis/as seriozeco, profesieco kaj alta nivelo. En la

¹¹ Tamen ne ĉiuj: Se iuj organizaĵoj estas bezonataj por larĝa publiko, ili povas ĝoji pri granda intereso kaj multaj membroj. Ekzemple, la svisa aŭtorrajta asocio Pro Litteris (al kiu ankaŭ la aŭtoro apartenas), fine de 2015 havis dek mil membrojn, kaj ĉiujare aliĝas novaj membroj; en Germanio, al la Socialdemokratia Partio ĉiujare aliĝis dek tri mil novaj membroj, dum la sindikatoj perdis multegajn membrojn. Pri sportaj organizaĵoj, kiu havas milionojn da membroj, ni tute ne parolu.

Esperanto-movado ofte homoj, kiuj fiaskis en la 'normala' vivo aŭ serĉis iun alternativon al ĝi, trovis iun gravan rolon aŭ ekzistorajton, kie ili povas vivi siajn (duonkonfuzajn) revojn, iluziojn kaj fantaziojn laŭ la moto 'ju pli fanatike, eksternorme, malnormale, alternative kaj freneze, des pli bone'. La Esperanto-movado estas ideala tereno por ĉiuspecaj blufuloj, fanfaronuloj, singravigantoj, palavruloj, pseŭdokleruloj, ĉarlatanoj kaj falsigantoj. La propagando de la Esperanto-movado, kiu post 1989 alprenis eĉ pli skurilajn formojn, elpuŝis gigantajn blufojn kaj produktis ĉefe varman aeron kaj nekredindajn asertojn, kiujn la esperantistoj sovaĝe disvastigis. La propagando de la Esperanto-movado havis tioman potencon, ke eĉ seriozaj politikistoj kaj sciencistoj lasis sin tenti de ĝi kaj blinde kredis kaj fidis la asertojn de la esperantistoj. Neniam oni kritike traktis tiun propagandon, pro kio en la publikeco (kaj scienco) preskaŭ plene mankis kritikaj konsideroj kaj analizoj. La Esperanto-movado posedis la monopolon pri la vero. Al tiuj blufoj apartenas, ke oni asertis, ke ekzistas milionoj da esperantistoj, kvankam en la koncernaj periodoj ekzistis eble maksimume nur kelk mil homoj, kiuj estis signifaj aktivuloj kaj samtempe realaj kaj bonaj Esperanto-parolantoj. Tiel, la tradicia propagando de la Esperanto-movado, kiu senlime troigis la faktojn, perdis sian kredindecon. Multaj ĉiuspecaj kredaj fantazioj, ĥimeraj organizaĵoj, fikciaj blufaj titoloj rande de la kuriozeco,¹² lingvisma sektemo (ekzemple la obstina rifuzo enkonduki urĝe bezonatajn lingvajn neologismojn aŭ la emo radikale esperantigi ĉiujn nomojn), ideologia fanatiko, propaganda fanfaronado kaj misieca fervoro damaĝis kaj izolis la Esperanto-kaj planlingvan movadon kaj malhelpis, ke la lingvo (aŭ projekto) Esperanto estu ĝenerale agnoskita de la „ekstera mondo“.

Bombastaj propagandaj deklarioj kun skizofrenia karaktero kiel la „Praga Manifesto“ aŭ la „Strategia Plano de UEA“, kiuj ne estas pli ol fuŝaj kaj teoriaj ĥimeraj elpensadoj de realecfremdaj fantaziuloj kaj revuloj el la akademia eburturo, ne estis kaj ne estas utiligeblaj kaj aplikeblaj en la praktiko, kiel montris la sorto de tiuj fiaskintaj sensencaj kreaĵoj,¹³ kiujn oni volis altrudi al la aktivuloj por efektivi ilin, kompreneble sen sukceso. Voĉoj, kiuj postulis reformojn en UEA, estis sisteme malaŭdataj de ties estraro kaj komitato, kiuj estis malkapablaj kaj ne volis realigi ilin.

Dugrade Esperanto servis ankaŭ al la propagandado de plej diversaj aliaj movadoj, kiuj ŝajnis estis parencaj al la Esperanto-movado, ekzemple marksismo-socialismo-komunismo kaj diversaj religioj (precipe katolikismo, bahaismo, kvakerismo, islamo kaj budhismo), sed ankaŭ fluoj kiel ateismo, sennaciismo, vegetarismo, ekologio, biciklismo, fervojismo, turismo, samseksamo, naturismo, pacismo, spiritismo, etnismo, mondĉivitanismo, skoltismo, junulara (protest)movado, pedagogio, k.a. Kvankam oni asertis, ke tiuj fluoj fekunde influis unu la aliajn, simbioze kaj kurioze interkruciĝis ideoj de Esperanto kun ideoj de la menciitaj movadoj, kio kondukis unue al tro malforta diferencigo de tiuj ideoj, due al groteska intermiskiĝo, tordado, kaj nebuligo kaj trie al nova interpretado kaj kompreno (percepto) de la originaj ideoj zamenhofaj kaj esperantaj.

7. Fakte malmulte interesa kaj utila kun internacia signifo aperis/as en Esperanto.

Kompare kun grandaj kaj mezaj naciaj lingvoj, en la lingvo Esperanto ne estis produktita kaj publikigita multe vere interesa, utila aŭ moderna kun internacia signifo, kion la homaro povus reale utiligi aŭ kio ankoraŭ povus interesi la esperantistojn mem. Preskaŭ ĉio, kio aperis en Esperanto, estis kreita en la senco kaj spirito de la propagando, eĉ la beletro (por montri, ke Esperanto ekzistas kaj taŭgas ankaŭ por literaturaj celoj). Nek la originala verkado nek la traduka kreado en Esperanto estas kvante kaj kvalite mezurebla kun la verkado en la grandaj kaj mezaj nacilingvoj. Estis/as pli malpli ĉiam la samaj aŭtoroj, kiuj verkis/as librojn, tekstojn, recenzojn kaj komentojn laŭ samaj modeloj kaj vidpunktoj. Kun kelkaj raraj esceptoj, la intelekta nivelo de la literatura kaj publica produktado en Esperanto estas malalta. Neniam iu Esperanto-verkisti/in/o ricevis la nobelpremion por literaturo, kvankam la esperantistoj havis/as seriozajn ambiciojn por tio. La ŝanco ricevi ĝin do estis/as probable tre malgranda. Oni ja ne nepre devus celi la nobelpremion mem, sed povus havi iom pli modestajn ambiciojn kaj klopodi ekzemple por premio sur malpli alta nivelo. La stranga kredo, cirkulanta inter esperantistoj, ke ne necesas traduki nacilingvajn (fak)verkojn al Eo, ĉar oni povas legi ilin nacilingve, malhelpis la evoluon

¹² Ekzemple „konsulo de la Esperanta Civito“, „doktoro de la Akademio de Sciencoj de San Marino“ aŭ „Esperanto-reĝo Parzival“, ktp.

¹³ Miajn komentojn pri tiuj vd. sub http://www.planlingvoj.ch/13_HIPOTEZOJ_PRI_ESPERANTO_2012.pdf (piednoto 18) kaj <http://www.planlingvoj.ch/UEA-strategio.pdf>.

de fruktodona kaj altnivela literatura aktiveco sur tiu kampo, kaj la Esperanto-literaturo ne estas konata en la „ekstera mondo“. Komplete eksaj kaj tedaj estas informoj kiel tiu, ke en Esperanto aperis la Fabeloj de Andersen, Hamleto kaj la Revizoro de Gogol. Kie estas la Esperanto-tradukoj de verkoj de Coetzee, Jelinek, Pamuk, Herta Müller, Gordimer, Mahfuz, Stasiuk, Woinowitsch, Jerofeiev, Kaminer, Mankell, Foer, Adorno, Celan, Handke, Lewitscharoff, NDiaye, Sloterdijk, Ĉosić, mi tute ne parolu pri Arno Geiger, Katharina Hacker, Julia Franck, Uwe Tellkamp, Melinda Nadj Abonji, Jojo Moyes, Carlos Ruiz Zafón, Nicholas Sparks, Natascha Wodin, Markus Werner, Jonas Lüscher, Zoe Jenny, Adolf Muschg, Jurga Ivanauskaitė, Leena Lehtolainen, Sofi Oksanen, aŭ Guillermo Sacomanno, Washington Cucurto, Fabián Casas, Félix Bruzzone, Alejandro López, Pedro Mairal, Alan Pauls el Argentino, por mencii nur kelkajn reprezente por la centoj da modernaj aŭtoroj?¹⁴ Kaj ĉi tie temas nur pri kelkaj nomoj el la beletra branĉo, pri la faka kaj scienca literaturo oni tute ne parolu. Ĉar la Esperanto-movado bedaŭrinde ne havas monon (kaj intereson) por subteni interesajn literaturajn projektojn kaj la Esperanto-libromerkato estas malforta,¹⁵ ne estas mirinde, ke nur malmultaj aktivuloj pretas dediĉi sian tempon hobia kaj honorofice al verkado, kaj nur kelkaj Eo-aŭtoroj gajnas monon per literatura verkado. La premioj, kiun la Esperanto-movado disdonas al siaj komunumanoj, ne estas konataj en la „ekstera mondo“, kie ili havas neniun agnoskon, signifon, valoron.

8. La interlingvistiko servis/as unuavice al la Esperanto-propagando.

La „interlingvistiko“, pri kiu okupiĝis ĉefe esperantistoj, servis unuavice kiel pseŭdo-sciencia propaganda „armilo“ de la planlingva kaj Esperanto-movado, pro kio ĝi ne estis agnoskita de la scienco. Intertempe, multaj interlingvistoj kaj esperantologoj aŭ forpasis aŭ ne plu okupiĝas pri la afero, tiel ke la fako praktike orfiĝis. Ankaŭ la interlingvistiko kaj esperantologio estis esence monopoligitaj de la sama ko UEA-koterio, kiu estis menciita supre. Nova generacio de interlingvistoj, kiu povus egalvalore anstataŭi la ‘klasikan’ generacion, ne aperis, kaj reviviĝon de la fako per novaj interesaj kaj utilaj aliroj kaj aŭtoroj, kiuj estus necesaj por ĝiaj kredindeco kaj postvivado, oni ne povas observi. Pri interlingvistikaj temoj el esperantista vidpunkto en principo ĉio estas dirita. Pro tio oni povas konsideri la diskuton pri tiu ĉi temaro kaj la fakon mem praktike elĉerpitaj kaj finitaj, des pli ke la fako ne sukcesis establiĝi. Provo de reinterpretado kaj remaĉado de malnovaj teorioj de Esperanto kaj Zamenhof fare de iuj kuriozaj novuloj aŭ malnovaj reprezentantoj de la fako havas neniun sencon, inter alie ĉar la demandoj, kiujn oni devus starigi kaj trakti, oni ne starigas nek traktas. Ĉefa tasko de la junaj interlingvistoj devus konsisti en tio, reĝustigi malnovajn mitojn, legendojn kaj duonverojn (kiujn la esperantistoj senkritike kredas kaj ripetas ĝis nun)¹⁶ kaj verki la historion de la planlingva kaj Esperanto-movado laŭ la normoj de la universala scienco (sed kion fari, se iuj e-istoj montras parte malamikan sintenon al la scienco kaj havas nenormalan rilaton al la objekteco?), ĉar tiaj studoj krude mankas (kaj en Esperanto kaj en la naciaj lingvoj). Sed kun bedaŭro oni devas konstati, ke en Esperanto-medioj la deziro, intereso, konscio kaj kapablo por tiaj streboj estas tro malgrandaj kaj malfortaj, aŭ entute ne ekzistas.

9. Nur la Esperanto-movado parolis/as pri sukcesoj, kvankam ĝi pli kaj pli fariĝis ĥimero.

Fakte nur la Esperanto-movado parolis pri „grandaj progresoj kaj sukcesoj“ de la lingvo Esperanto, dum la „ekstera mondo“, por kiu la Eo-movado restis nealirebla kaj fremda, praktike ne vidis/as kaj ne konis/as tiujn sukcesojn kaj progresojn, ĉar ili ne estis/as videblaj ĉe la „ekstera publiko“, kiu forgesis Esperanton kaj la esperantistojn. Per tio Esperanto, kies signifo estis senlime troigita kaj supertaksata de la propraj adeptoj, mem fariĝis ĥimero. Por multaj esperantistoj mem, kiuj parte verŝajne eĉ ne plu serioze konsideras sian projekton, Esperanto signifas nuran ege amuzan gagon de la distrosocio, kiun oni povas utiligi kiel instrumenton kaj ludilon por diversaj kuriozaj kaj dubindaj celoj. La Universalaj Kongresoj de Esperanto, kiujn oni fakte ne plu povas nomi „grandaj sukcesoj“, fariĝis parto de iom

¹⁴ Do bone, ekzistis provoj traduki al Eo verkojn de Borges, Dürrenmatt, Enzensberger, Szymborska, Grass, Brecht k.a. Problemo certe estas la aŭtoraj rajtoj. Krom tio mankus serioza komerca merkato por tiaj libroj. Eble havus sencon esperantigi la librojn de la svisa teologo Hans Küng pri la problemoj en la romkatolika eklezio, kio eble interesus legantojn en Ĉinio, Japanio, Koreio, Vjetnamio kaj Ruslando, kiuj ne konas la germanan lingvon sed nur Esperanton.

¹⁵ Kiujn librojn la esperantistoj aĉetis en 2016 vd. sub <http://revuoesperanto.org/node/7>.

¹⁶ Taŭĝan komencon faris ĉi-rilate Ziko Marcus Sikosek per sia libro „Esperanto sen mitoj“ (1999, 2003).

kurioza eventkult(ur)o sen granda substanco, kie ĉiuspecaj fanfaronuloj kaj ĉarlatanoj ceremonias siajn personajn kulminojn por konvinki la (eble iom konfuzitajn) vizitantojn pri siaj opinioj kaj ideoj.

10. Esperantistoj ne estis/as interesataj pri historio kaj la „ekstera mondo“ kaj estas tro fokusataj al oficialaj komunikoj.

La provoj trakti la historion de la Esperanto-movado en la kunteksto de la historio de la „ekstera mondo“, fiaskadis, unue ĉar la esperantistoj ne interesiĝis/as pri (tiu) historio kaj due ĉar la Esperanto-movado agis/as ekster ĝia kadro. Esperantistoj okupiĝas en principo nur pri Esperanto kaj ne interesiĝas pri aliaj temoj, se ili ne estas en rilato kun Esperanto.

Lige kun tio oni povas konstati, ke la Esperanto-movadon interesas en principo nur tio, kion diras kaj skribas oficialaj reprezentantoj de ŝtatoj kaj de ŝtat-proksimaj internaciaj organizaĵoj, kiel ekzemple Unesko, al kiu UEA flegas rilatojn de hipokritado kaj plaĉado kaj kies oficialajn komunikojn de ĉefaj funkciuloj ĝi regule reproduktis, dum la opiniojn de la civila socio oni ignoris.¹⁷ Tio estas kontraŭdiro en si mem, ĉar estas konate, ke multaj esperantistoj reprezentas profunde reakcian kaj malfidan sintenon rilate al oficiala politiko, al ŝtatoj kaj registaroj. Tiu sinteno do ne nur respegulas profundan hipokritecon, sed ĝi estas ankaŭ erara. Anstataŭ inviti gravajn personecojn de la civilsocio, oni invitas (sensignifajn) diplomatojn ekzemple al kongresoj, kvankam oni intertempe scias, ke tio havas malgrandan sencon (des pli ke tiajn invitojn akceptas ĉiam pli malmultaj diplomatoj).

Alia problemo estas, ke la esperantistoj komplete neglektas kaj ignoras nacilingvajn literaturajn fontojn, tiel ke eksteraj influoj tute ne povis/as enpenetri la movadon. Refreŝiĝo en Esperanto ne povis/as okazi, ĉar daŭre okazas gurda referencado al malnovaj 'klasikaj' verkoj, kiuj estis produktitaj de esperantistoj mem, kio helpis/as reprodukti la malnovajn mitojn kaj legendojn.

11. La Esperanto-movado estis/as multe tro okupata pri si mem.

La Esperanto-movado, kiu ĉiam estis okupata antaŭ ĉio pri si mem, neniam serioze interesiĝis pri la kunlaboro kun aliaj Neregistaraj Organizaĵoj, kaj inverse, por entrepreni komunajn agadojn aŭ projektojn, ĉar la esperantistoj timis konkurentojn kiel la diablo timis la benitan akvon. La Esperanto-movado, kiu volis mem „plibonigi la mondon“ aŭ eĉ „savi la homaron“, restis socie kaj politike izolita, ĉar ĝi ne interesiĝis pri la aferoj de la „ekstera mondo“ (kiu ne volis adopti Esperanton, pro kio la esperantistoj estis seniluziigitaj kaj ĉagrenitaj). Do, necesus ŝanĝi la „kulturon“ de la Esperanto-movado, por ke la Esperanto-movado transformiĝu de fermita al malfermita movado. La Esperanto-movado ne nur ne kapablis kunlabori kun aliaj NROj, sed la ekstrema individuismo de la Eo-aktivuloj malhelpis ankaŭ la fruktodonan kunlaboron ene de la movado mem.

12. La ŝtatoj (kaj la homaro mem) ne (plu) estas interesata pri la disvastigo aŭ enkonduko de Esperanto.

Malgraŭ portempa unuopa apogo kaj simpatio flanke de iuj politikistoj (plej ofte el la maldekstra tendaro), la monda politiko fakte ne (plu) estis/as interesata pri vastskala disvastigo aŭ enkonduko de internacia neŭtrala planlingvo kiel Esperanto en la ŝtatajn lernejojn. Neniu ŝtato agnoskis Esperanton oficiala lingvo kaj la internaciaj organizaĵoj ne ripetis rezoluciojn favore al Esperanto. La argumentoj de la esperantistoj pri la „altaj noblaj idealoj“ de la paco, interfratiĝo inter homoj kaj popoloj, interpopola solidareco, plibonigo de la mondo, k.s. kaj pri la „plej facila lingvo de la mondo“ ktp. ne plu funkciis/as. Povas esti, ke i.a. la kritikaj, misfamigaj kaj denuncaj artikoloj kontraŭ kaj negativaj, stultaj aŭ neobjektivaj komentoj pri Esperanto en la gazetaro fare de malamikoj de Esperanto aŭ de homoj, kiuj estis malbone informitaj pri ĝi,¹⁸ ludis iun rolon malfavore al ĝi. Sed la homaro, kiu ĝenerale ne sciis,

¹⁷ Ekzemple de Irina Bokova, ĝenerala direktorino de Unesko, kiu estis grava funkciulino de la komunisma aparato de Bulgario. Ankaŭ Amadou-Mahtar M'Bow, ĝenerala direktoro de Unesko inter 1974 kaj 1987, kiu estis granda malamiko de la Okcidento, estis konsiderata de la esperantistoj kiel amiko de Esperanto. Aliflanke, UEA neniam reproduktis la komunikojn de Amnestio Internacia aŭ de Human Rights Watch.

¹⁸ Atentinda kazo de tiu speco estas jena intervjuo (de 2012): <http://conversations.e-flux.com/t/the-power-of-bilingualism-interview-with-barbara-cassin-french-philosopher-and-philologist/6252>, en kiu la demandita aŭtorino diris, ke „Esperanto is a

kio estas Esperanto, rilatis indiferante al ĝi. Ĉefa kialo de la rezigno pri tia lingvo estis verŝajne la konvinko (kiu samtempe estis antaŭjuĝo), ke la homaro ne bezonas „arteficialan“ lingvon kaj ignoris la ideon. Tiel, la argumentoj por defendi tian lingvon en principo ne efikis.

13. La internaciaj organizaĵoj rezignis pri la planlingva diskuto.

La konkurenc-lukto inter internaciaj neŭtralaj planlingvoj (kvankam Esperanto ‘gajnis’ ĝin), kiu ludis certan rolon ĉe mondaj instancoj, kiuj devintus decidi pri la adopto de la plej taŭga planlingvo kaj kiuj ne estis certaj, kiun version de tia planlingvo oni elektu (pro kio ili decidis prokrasti tiun demandon, kiu jam de longe ne plu aktualas, al la iksa tago), ludas neniun rolon plu kaj eble eĉ kondukis al plena rezigno pri la konsiderado de internacia arteficiala neŭtrala planlingvo por la internacia komunikado.

14. La Esperanto-movado sisteme ignoris kaj obstine rifuzis kritikon de interne kaj ekstere.

La Esperanto-movado sisteme ignoris kritikon de interne kaj ekstere kaj kaj obstine rifuzadis ĝin. Tiel, La Esperanto-movado fariĝis kvazaŭ imuna kontraŭ ĉia speco de kritiko. Pro la totala ideologia blindigo la esperantistoj perdis la racian, kritikan pensadon. Ĉiu kritiko estis konsiderata kvazaŭ kiel perfido de la afero aŭ perceptata kiel persona ofendo kaj kalumnio. Tio malhelpis korektadon de eraroj kaj eraraj evoluoj kaj evitadon de fuŝoj kaj sensecaĵoj kaj favoris kuriozecon, sektemon, praviĝemon, oportunismon, reciprokajn flatadon, naivan laŭdadon kaj komplezan gratuladon en la movado kaj samtempe ebligis pugolekadon ĉe certaj politikistoj. De jardekoj UEA estas gvidata kaj kontrolata de la samaj klientoj aŭ koterioj, kiuj sidas (parte samtempe) en ĉiuj eblaj estraroj, komitatoj kaj komisionoj kaj praktike monpolas la UEA-movadon kaj kies ekstrema konservativismo kaj rifuzemo de kritiko¹⁹ evitis ĉiajn ŝanĝojn, dum ŝajne pravaj principoj, pozicioj kaj la ‘ĝusta interpretado’ de la historio estis defendata kiel sanktaj bovinoj, dum pli kritikemaj, sendepende pensantaj esperantistoj kaj nekonformaj kaj nekonvenaj aŭtoroj estis traktataj kiel „fipersonoj“, „malpurigantoj de la nesto“²⁰ aŭ „malamikoj de Esperanto“, kies verkojn oni prefere ne menciia (eĉ en sciencaj bibliografioj kaj literatur-listoj pri interlingvistiko). En Eo-revuoj la nomoj de tiaj kristikistoj estis/as totale prisilenti/i/ataj kaj asociaj funkcioj kutime evitis/as rilaton kun ili. Plej multe kritikon maltoleris tiuj, kiuj plej laŭte postulas toleri aliajn opiniojn kaj vidpunktojn kaj riproĉas al kritikantoj, ke ili *ne kapablas kunlabori*. Forta tabako! (La vero estas, ke ĝuste tiuj homoj kutime mem ne kapablas kunlabori kun aliaj. Sed tia sinteno estas tipa por ĉiu sistemo aŭ movado kaj por ĉiu ideologio, kiu defendas la pretendon pri la vero. En tiu rilato la Esperanto-movado pli similas al la sovetia stilo (kun grandaj kaj malgrandaj „gvidantoj“ kaj „senlimaj admirantoj“) ol al aŭtentikaj demokratiaj-kritikaj kutimoj. Tiu konservativismo, tiu maltoleremo kaj la ‘mainstream’ kaŭzis, ke freŝaj ideoj ne povis influi kaj fekundigi la movadon kaj ke la progreso estis malhelpata.

15. La malamo de la esperantistoj kontraŭ la angla lingvo havis/as pure ideologiajn motivojn.

La ‘venko’ de la angla lingvo kaj la aplikado de la nacilingva (multlingva) koncepto, kiu rekte kontrastas kun la imago pri unusola (paralele uzata) neŭtrala arteficiala internacia lingvo „kiel dua lingvo por ĉiuj“, faris la Esperantan koncepton superflua kaj plene forpuŝis la ideon enkonduki tian lingvon. Malgraŭ globalizacio kaj malfermo de limoj, pluekzistas naciŝtataj kaj nacilingvaj ambicioj, kiuj obstine kaj ĵaluze vartas pri sia nacia suvereneco kaj ne estas interesataj adopti „sennacian“ lingvon kiel Esperanto.

pure artefact and not a language” kaj neis, ke en Esperanto ekzistas verkistoj aŭ verkoj. La rifuzo de ĉiu speco de „kajnejo“, „lingua franca” kaj „Esperanto” estas probable klarigebla el la sinteno de tiu lingvofilozofino, kiu rifuzas ankaŭ la „globalan anglan”, nomatan „Globish”, kiel „nerealan lingvon”, en kiu „ne ekzistas verko krom pri la utiligo por financaĵoj de Bruselo”. Tiaj lingvoj estus „nur lingvoj de la servoj kaj ne plu de la kulturo”. Tiu argumento estas interesa. Tamen, la problemoj de tiaj lingvistoj estas, ke al ili komplete mankas ne nur la praktika kono de Esperanto, sed verŝajne ankaŭ la baza (teoria) kompreno de la ideoj de Esperanto kaj de internacia neŭtrala planlingvo entute.

¹⁹ Kiel tipan ekzemplon por tiu sinteno oni povas aldoni la recenzon de M. Fettes pri libro de Z. Galor kaj J. Pietiläinen kun kritika analizo de la UEA-movado, kiu aperis en *Esperanto* (UEA), dec. 2015, p. 257.

²⁰ Tiel D. Blanke al la aŭtoro en Vilno 2005. Ĉi tiu elstara e-isto kaj interlingvisto, kiu kiel speco de „granda inkvizitoro” de la orienteŭropa Eo-movado kontrolis la Eo-movadon de GDR kaj en la nomo de SED kaj de la Kulturligo de GDR limigis la liberecojn de ĝiaj membroj, kaj kiu ankaŭ en sia GIL, kiun li fondis post la politika turniĝo, rigore subpremis, evitis kaj cenzuris ĉiujn malagrablajn kaj tiklajn temojn, estis honora membro de UEA.

La angla lingvo ne estis trudita al la homaro, kiel la esperantistoj asertas, sed nature disvastiĝis en la mondo de jarcentoj (certe ne sen la subteno de anglalingvaj landoj). Milionoj kaj miliardoj da homoj parolas aŭ lernas tiun lingvon en principo *libervole*,²¹ ĉar ĝi montriĝis kaj pruviĝis la sola taŭga internacia lingvo, sendepende de la demando, ĉu oni ŝatas ĝin aŭ ne, ĉu ĝi estas facile lernebla aŭ ne, ĉu ĝia origina patrujo estas Anglio aŭ Usono (la angla lingvo jam delonge emancipiĝis de siaj angla kaj usona patrujoj, memstariĝante kiel idioma en tuta aro da ŝtatoj, en kiuj la angla lingvo ne estas perceptata aŭ eĉ kondamnata kiel rimedo de la „usona kultur-imperiismo“). Tiel, la angla fariĝis *ĉies* kaj *nenies* lingvo. La kritiko de la angla lingvo fare de la esperantistoj estas subjektiva, pure ideologia kaj fontas en malnovaj kaj eksmodaj teorioj, stereotipoj kaj antaŭjuĝoj el la tempo de la koloniismo, kontraŭ-imperiismo kaj komunismo, kiuj jam de longe perdis siajn aktualecon, validecon kaj kredindecon. La e-istoj malŝatas la anglan lingvon, ĉar ili malŝatas la anglalingvan mondon, precipe Usonon, ĉar laŭ ili ĝi estas ligita kun kultura imperiismo, kapitalismo, novliberalismo kaj kontraŭ-komunismo. Dubinda estas ankaŭ la aserto de la esperantistoj, ke la angla lingvo rekte kulpas pri la lingvocado, t.e. pri la forpuŝado aŭ elmortado de aliaj lingvoj. La vero estas, ke la elmortado de certaj lingvoj (kaj triboj), precipe ekster la origine anglalingva mondo, havis tute aliajn kaŭzojn, en kiu la angla lingvo ludis nenian rolon. Samtempe, la esperantistoj nete prisilentis aliajn drastajn kazojn de lingvocado (ekzemple la kazon de Ruslando, kie la ŝovinisma rusa kaj sovetia lingvopolitiko forpuŝis preskaŭ ĉiujn indiĝenajn minoritatajn etnajn idiomojn per la rusa lingvo, kiuj komencis degeneri.²² Krom tio, oni povas konstati, ke en ĉiuj landoj de la mondo la popoloj daŭre utiligas siajn proprajn etnolingvojn kaj ne la anglan por komunikadi sur nacia kaj loka niveloj. Krom tio necesas agnoskis la elstaregan signifon de la angla lingvo kiel internacia lingvo de la ekonomio; sur tiu ĉi kampo Esperanto havas nenan signifon kaj ludas nenan rolon kaj do ĉiukaze neniel povas konkurenci kun la angla lingvo. Due, multaj e-istoj konsideras la anglan lingvon konkurento aŭ rivalo de Esperanto kaj opinias, ke Esperanto estas en principo (morale) supera al la angla, kvankam Esperanto tamen probable neniam forpuŝos aŭ anstataŭos la anglan lingvon.²³ Do, la sinteno de la esperantistoj, kiuj mistaksas kaj ne vere konas la lingvajn realaĵojn en la mondo, rilate la anglan lingvon ne estas nur subjektiva kaj pure ideologieca, sed ankaŭ paranoja-konspirema, malsincera kaj malhonesta, dum la propraj ambicioj de la esperantistoj devas esti konsiderataj kiel skizofreniaj.

16. Esperanto ne sufiĉe taŭgas kaj utilas kiel internacia lingvo.

(Bedaŭrinde) evidentiĝis, ke objektive vidate Esperanto ne sufiĉe taŭgas kaj utilas kiel internacia lingvo, ĉar ĝia lingva karaktero ne estas sufiĉe internacia, sed precipe hindeŭropa-romanida (malgraŭ aglutinaj kaj izolaj elementoj, kiuj estas karakterizaj por neeŭropaj lingvoj). Alia paradokso estas, ke Esperanto evidentiĝis tro malfacile lernebla por certaj homgrupoj (ekz. lingve netalementaj homoj, afrikanoj kaj azianoj, sed ankaŭ francoj kaj angloj/usonanoj, kiuj havas problemon prononci Esperanton), pro kio ĝi restis koncentrita al (orienta) Eŭropo, kie ĝi estis relative sukcesa, dum en aliaj kontinentoj nur kompare malmultaj homoj lernis Esperanton. Malgraŭ ĉia (prava kaj malprava) kritiko kontraŭ ĝi, Esperanto tamen estas reale funkcia (kaj tre interesa) lingvo, sed la esperantistoj tro malmulte utiligis ĝian potencialon. Kvankam Esperanto estas evidente pli facile lernebla kompare kun diversaj nacilingvoj, la praktiko montris, ke spite al tiu avantaĝo multaj esperantistoj malbone regas ĝin.²⁴ Multaj lernintoj restis „eternaj komencantoj“ kaj aliaj forlasis Eon post kelktempa lernado kaj perdis la intereson pri ĝi. Alia problemo de Eo estas, ke por profesiaj kaj ekonomiaj celoj ĝi estis apenaŭ aplikata. Do, ĝi restis ĉefe hobia. Ĉu Esperanto estas „nobla“, „humanisma“, „demokratia“ aŭ „propedeŭtike valora“ lingvo, kiel la e-istoj emfazas ĝiajn (ideologiajn) valorojn, el pragmatisma vidpunkto tia argumentaro ne estas decida por la sukceso de iu lingvo. La sukcesa lernado de ajna lingvo, eĉ plej malfacila, dependas unuavice de

²¹ En Duolingo laŭdire 50 milionoj hispanlingvanoj lernas la anglan lingvon (vd. <https://www.youtube.com/watch?v=WSyiKwBCoJ4>).

²² En la iamaj sovetiaj respublikoj, kie la rusa lingvo ludis tian hegemonian rolon, la naciaj lingvoj devis esti vere revivigitaj post la ŝtata sendependeco kaj povis esti savitaj, ĉar ili estis minacataj de degenero kaj malapero.

²³ Kiel la angla lingvo kreas novan mondon vd. sub http://www.planlingvoj.ch/Fischer_Lingvoj_21jc.pdf.

²⁴ Fakte, granda parto de e-istoj neniam vere liberiĝis de nacilingvaj influoj (ne nur fonetikaj). 'Neŭtralan' elparolon kaj glatan bonan parolstilon disponas nur relative malmultaj (kleraj) e-istoj, dum la plimulto prononcas kaj parolas ĝin fuŝe. (Pri la problemoj de la Eo-gramatiko por lernantoj vd. http://www.planlingvoj.ch/13_HIPOTEZOJ_PRI_ESPERANTO_2012.pdf (piednoto 12).

la motivacio kaj de la individua talento de la lernanto, sed ankaŭ de la praktika utiligeblo de iu lingvo kaj de la neceso lerni certan lingvon.²⁵

17. *Sen la judeco de Zamenhof Esperanto verŝajne eĉ ne ekzistus.*

Pri Zamenhof, kiun oni traktis kiel kvazaŭ-mesion aŭ duondion kaj aperigis hagiografiojn, oni sisteme mensogis kaj prisilentis aŭ neglektis gravajn facetojn de lia biografio, precipe lian judecon. Zamenhof, ĉe kiu oni, t.e. e-istoj kaj poloj, klopodis fari el judo polon, havis nenian komunecon kun la poleco, kiun li eĉ eksplicite neis (en Krakovo 1913). La sinteno de la UEA-movado (al kiu apartenas ankaŭ la pola Eo-movado, kiu evitadis emfazi la judecon de Zamenhof en sia propagando) pri Zamenhof estis baze malhonesta, kaj ĝi restis malhonesta ĝis nun.²⁶ En certaj marksismaj medioj (al kiuj apartenis ankaŭ kontraŭ-cionismaj kaj kontraŭ-israelaj tendencoj kaj kiuj havis fortan influon en UEA) oni eĉ klopodis komplete ekskludi la jude influitajn homaranismajn ideojn de Zamenhof, kiujn certaj (ateismaj) interlingvistoj (ekz. Drezen, Blanke) kondamnis kiel „judan mistikon“, kvankam, kiel intertempe ĝenerale konate, la judeco kaj la homoranismo estis esencaj elementoj en la pensado de Zamenhof. Oni povas starigi la hipotezon, **ke sen la judeco de Zamenhof Esperanto verŝajne eĉ ne ekzistus.** Sed ankaŭ en kristanaj medioj oni ne tro emis emfazi la judecon de Zamenhof (ĉar almenaŭ ĝis post la dua mondmilito en Eŭropo furoris sovaĝa kontraŭ-judismo kaj antisemitismo, pri kiu la popoloj de Eŭropo komencis rezigni verdire nur post la Dua Vatikana Koncilio kaj kun la politika, jura kaj morala prilaborado de la holokaŭsto en Germanio). Per aliaj vortoj: la *judo* Zamenhof evidente estis problemo por la Esperanto-movado, kiu agis en esence ateisma, marksisma kaj antisemitisma historia makroĉirkaŭaĵo. Al tiu ĉapitro de la historio cetere apartenas, ke la Eo-movado neniam esprimis ian kompaton aŭ bedaŭron pri la pereco de ses milionoj da judoj dum la ŝoao (i.a. en la pola gazetaro la temo fariĝis tabua). Ŝajnas, ke nun estas tro malfrue voli rehabiliti lin kiel judon, ĉar tia provo ĉiukaze ne estus tre kredinda kaj apenaŭ sincera, do, ĉiu ĉi-rilata provo devus esti pritaksita kiel vana klopodo. La plej lasta okazo kvazaŭ oficiale kaj digne rehabiliti Zamenhofon kiel judon estis maltrafita en 2009,²⁷ kaj plej verŝajne ĝi estos maltrafita ankaŭ en 2017.²⁸ La krizo de la movado manifestiĝas ankaŭ en tio, ke en la „Zamenhof-jaro 2017“ estas anoncigitaj nur malmultaj memorkunvenoj, ke honora patrona komitato entute mankas kaj ke la esperantistoj mem apenaŭ plu interesiĝas pri tiu „jubileo“ kaj pri Zamenhof mem.²⁹

²⁵ Pri la demando de la lernmotivacio vd. http://www.planlingvoj.ch/vanParijs_lingvajusteco.pdf. Se ekzemple romao, vivanta en Ohrido en Jugoslavio, volis esti sukcese integrita en la socio, li scipovis *memkompreneble kaj tute nature* almenaŭ kvin lingvojn: krom la romaa kiel gepatra lingvo la makedonan, albanan, turkan kaj serbkroatan (kiel montris la ekzemplo de la esperantisto Usni Zemoski). Ankaŭ en najbara Prizren ĉiu (pli malpli klera) Kosovo-albano scipovis tiujn lingvojn. Eŭropanoj, kiuj volas sukcese kunlabori kaj komerci kun ĉinoj, japanoj kaj koreoj, lernas iliajn lingvojn (kvankam tio ŝajnas esti malfacila tasko). En Uzbekio la homoj oficiale lernas ekzemple la karakalpakkan kiel lokan lingvon, la uzbekan kiel nacian lingvon kaj la anglan kiel internacian lingvon, dum la rusa lingvo servas al ili kiel regiona komerca kaj trafikala lingvo. En Svislando migrantoj (gastlaboristoj) kaj rifuĝintoj el ĉiuj plej eblaj landoj lernas la svisalemanan lingvon (kaj nepre la lokan version) por altigi siajn ŝancojn por integriĝi. Ktp. Tio estas vivanta kaj pragmatisma, senideologia lingvopolitiko, kiu igas homojn, kiuj staras sub certa premo de la komunikado, libervole lerni ajnajn lingvojn. Dum al Esperanto komplete mankas ĝia utiligo sur tiuj terenoj.

²⁶ Pri tio vd. http://www.planlingvoj.ch/Esperanto_pola_heredaĵo.pdf kaj http://www.planlingvoj.ch/Zamenhof_identeco.pdf.

²⁷ En la rezolucio de la UK en Białystok (2009) la judeco de Zamenhof eĉ ne estis menciita.

²⁸ Sufiĉe grandan atenton al judaj aspektoj de Zamenhof tamen donas jena retujo <http://zamenhof.life/eo>, kiu estis kompilita de iu Guillem Sevilla. Bedaŭrinde, en la nacilingvaj versioj tiu tute bona teksto ne estis implementita. La slovakaj produktintoj de la retujo zamenhof.info ŝajne konas nur la librojn de Korženkov kaj la materialon de Vikipedio, kio faras la tutan prezenton tro supraĵa. Tie, la tuta informado pri la judeco de Zamenhof limiĝas al jena frazo: „Ludoviko ankaŭ sufiĉe frue ekkonsciis, ke li estas judo, ĉar la politiko de la Rusia Imperio ne estis favora al judoj.“ Dum en konferenco en Berlino unu-du prelegoj traktis judajn temojn (s. <https://esperanto.berlin/de/omagxo-2017>), en la omaĝa parto de konferenco pri Zamenhof en Varsovio tiaj prelegoj mankis (<http://esperanto.pl/?q=pl/node/944>). Senriproĉan, klasikan, prelegon pri Zamenhof, kiu tamen ne estis tute libera de naiveco, prononcis Vytenis Andriukaitis, esperantisto kaj litova EU-komisionano pri sano kaj sekureco de nutraĵoj, okaze de la kongreso de Germana Esperanto-Asocio de 2017 en Freiburg (vd. https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/andriukaitis/announcements/speech-german-esperanto-conference-freiburg-germany-3-june-2017_en). Konciza kaj ilustrita biblioteko prezentado de Zamenhof, influita de R. kaj I. Hauptenthal, kiu sufiĉe bone prilumas la judajn aspektojn, estas videbla sub <https://www.bsb-muenchen.de/index.php?id=880&prog>. Mi ne kredis miajn okulojn, kiam en novembro 2017 mi legis sur la relanĉita retpaĝaro de PEA (esperanto.pl), ke Zamenhof estis *pola* kuracisto, do polo. La tutaj klopodoj de la pasintaj jaroj atentigi pri tio, ke Zamenhof *ne estis* polo, do estis komplete vanaj.

²⁹ Ke la Zamenhof-biografio de A. Künzli ne estis pretprenita en la svisaj bibliotekoj dum la Zamenhofa jaro kaj ke tiu aŭtoro ankaŭ ne estis invitita prelegi pri la temo, indikas, ke la interesiĝo kaj kono de la publiko pri la temo estas probable

La 7an de aprilo 2017 la pola Sejmo omaĝis per aklamita akcepto de ĉi-koncerna decido la 100an datrevenon de la morto de L.L. Zamenhof. En la ĉi-koncerna teksto estas okulfrape, ke la judeco de Zamenhof ne estas menciita. La Esperanto-movado (antaŭ ĉio la pola) probable sentos sin konfirmita, fortigita kaj kuraĝigita ankaŭ en estonto rezigni pri la mencio aŭ emfazo de la judeco de Zamenhof, kiel finfine faris ĝin la pola Sejmo, kiu estas la plej alta reprezenta politika instanco de la lando.³⁰

Laŭ tiu maniero, la judeco de Zamenhof verŝajne ankaŭ plue estos ekskludita.³¹

Relanĉita repaĝaro de PEA (esperanto.ch) kun la frazo: „Esperanto estas internacia lingvo, kiun kreis la pola kuracisto Ludoviko Zamenhof“. (Novembro 2017)

18. La Esperanto-„kulturo“ estas nur malkara imitaĵo de la naciaj kulturoj.

La Esperanto-movado ne sukcesis evoluigi „sennacian“, „transnacian“ aŭ „supernacian“ kulturon, ĉar ankaŭ kiel esperantisto germano restis germano, franco restis franco, ruso restis ruso, polo restis polo, kataluno restis kataluno, kroato restis kroato, ktp. ktp. Kelkaj eĉ montriĝis veraj naciistoj (aŭ almenaŭ patriotoj). La esperantistoj ne aŭ nur supraĵe emancipiĝis de sia etno aŭ nacio (malpli naciismaj eble estis afrikanoj, por kiuj ne la nacieco sed la tribo estas esenca) kaj apenaŭ konis la lingvon kaj kulturon de aliaj.

Rilate la „politikan kulturon“ de la Eo-movado, ankaŭ politike-ideologie kaj religie la esperantianoj obstine konservis siajn tradiciajn aŭ hereditajn vidpunktojn. Multaj nature restis forte influitaj de la

komplete nula (<https://www.swissbib.ch/Record/263059081>). Ankaŭ en la bibliografioj de la Esperanto-movado la verko, tamen la plej granda kaj sola scienca en germana lingvo, ne estas indikita, do komplete ignorata de la Eo-movado.

³⁰ Vd. <http://sezonoj.ru/2017/04/zamenhof-15> kaj <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/komunikat.xsp?documentId=C46335BE3AC0AB56C12580FBre0033454D>.

Im „Museum der Geschichte der polnischen Juden“ (Polin) in Warschau fanden 2017 verschiedene Veranstaltungen über Zamenhof und die Esperanto-Bewegung statt: im April ein Konzert zum Projekt „Zamenhof“, im Juli ein Vortrag mit Diskussion und im Dezember ein Workshop zum Thema „Kann die Menschheit mit einer Sprache sprechen? Die Geschichte L. Zamenhofs und des Esperanto“. (vd. <http://www.polin.pl/pl/wydarzenie/chor-polin-projekt-zamenhof>, <http://www.polin.pl/pl/wydarzenie/zamenhof-i-ruch-esperanto-spotkanie>, <http://www.polin.pl/pl/wydarzenie/czy-ludzko-moze-mowic-jednym-jezykiem?d=0>). Eine gewisse Prof. Dr. Liliana Ruth Feierstein, Professorin für die transkulturelle Geschichte des Judentums am Institut für Kulturwissenschaft der Humboldt-Universität zu Berlin und am Selma Stern Zentrum für Jüdische Studien Berlin-Brandenburg mit Forschungsschwerpunkten sind jüdische Kultur, Geschichte und Literatur in romanischsprachigen Ländern, Theorien der Diaspora sowie jüdische Utopien, referierte zum Thema „Esperanto: Sprache und Utopie“ an der Humboldt-Universität (<https://esperanto.berlin.de/feierstein-hu-2017/>), der Jahrestagung der Gesellschaft für Interlinguistik in Berlin (http://www.interlinguistik-gil.de/wb/media/sonstiges/27_GIL-Tagung_2017_Programm.pdf) und bei jüdischen Organisationen (<http://www.zentrum-juedische-studien.de/aktuelles/28-11-2017-vortrag-von-liliana-feierstein-zum-100-todestag-ludwig-zamenhofs>, http://www.zentrum-juedische-studien.de/wp-content/uploads/2017/11/esperanto_28.11.pdf).

³¹ Tia kazo estas jena artikolo, kiu antaŭ nelonge aperis sub http://www.ejz.de/ejz_14_111301489-1-Herzberg-benennt-Platz-nach-Esperanto-Erfinder.html, en kiu Zamenhof estis nomita rus-pola kuracisto, kvankam Zamenhof havis nek polan nek rusan, sed ekskluzive judan originon. La problemo de la aŭtoroj de tiaj artikoloj kaj de la redaktoroj, kiuj publikigas ilin en siaj gazetoj, estas, ke ili tute ne konas la koncernen historion.

politika propagando, kiu estas praktikata en iliaj ŝtatoj. Do, ĉiu nacio ĝenerale restis lojala al la valoroj de sia lando, ŝtato, registaro kaj skeptika pri la politikaj vidpunktoj de aliaj nacioj kaj ne ŝatis la kritikon, kiun faris aliaj nacioj/ŝtatanoj. (Politika) diskuto inter esperantistoj do estis ofte malfacila, ĉar interkonsento ne povis esti trovita. La ekzisto de ŝtatoj ĉiam ludis kaj daŭre ludas gravan rolon en la UEA-movado, kiu sentas sin forte ligita al ŝtatoj (kaj malpli al etnoj, etnaj minoritatoj aŭ regionoj), same kiel ĝi sentas sin ligita al la regantaj politikaj reĝimoj (malatentante la opozicion). Do, malantaŭ la fasado de „sennacieca“,³² „neŭtrala“,³³ „nepolitika“, „pure homa“ ktp. ofte kaŝiĝis forta politike-ideologia aŭ religia radikalismo, kiu evidentiĝis nur kiam oni volis gvidi konkretan dialogon kun koncernaj homoj. Kvankam la Esperanto-movado vidis en la nepolitika, neŭtrala sinteno de la esperantianoj, kiun ili intencis apliki dum siaj kunvenoj kaj kongresoj, grandan avantaĝon, oni povas observi en tio certagradan (politikan) dubindecon, se oni memoras la politikan sintenon de la Esperanto-movado dum certaj politikaj periodoj (ekzemple dum la komunismo). La politika abstinado aŭ sindeteno de la esperantianoj havis aliflanke la grandan malavantaĝon, ke la Esperanto-movado timis kaj rifuzis preni klaran pozicion rilate militojn kaj respektadon de la homaj rajtoj (vd. ankaŭ punkton 19).

Koncerne la spiritan kulturon de la Eo-movado: Dum la (sub)kulturo de la Esperanto-movado funkcias pli kiel en religia sekto (ekzemple la Eo-kongresoj estas kompareblaj kun la ritualoj de diservo), la kulturo, kiun la esperantistoj nomas kaj funkciigas kiel „Esperanto-kulturon“, fakte estas nenio alia ol malkara imitaĵo de la naciaj kulturoj (ĉar io alia ĝi *ne povas* esti).³⁴

19. La Esperanto-movado nenion esencan kontribuis al la monda paco kaj al la homaj rajtoj.

En la substanco la Esperanto-movado nenion esencan kontribuis al la monda paco aŭ al la homaj rajtoj. Male: La Esperanto-movado, kiu esence estis/as politike maldekstema,³⁵ kiu kutime nur palavis pri paco kaj justeco, rekte aŭ malrekte apogis aŭ simpatiis – tra la Landaj Asocioj de UEA – kun politikaj reĝimoj, kiuj grandskale lezis la homajn rajtojn (ekzemple komunismaj kaj islamaj ŝtatoj kaj certaj landoj de la Tria Mondo).³⁶ En UEA oni entuziasme admiris la Eo-movadojn en tiuj landoj (kiuj siaflanke apogis la regantan landan politikon).³⁷ La sinteno de la Esperanto-movado, precipe UEA, al homaj rajtoj do estis pure teoria kaj hipokrita.³⁸ Ĉar la Esperanto-movado neniam protestis kontraŭ la grandskala lezado de la homaj rajtoj en la koncernitaj landoj, ĝi perdis en principo ĉiun moralan rajton paroli en la nomo de la homaj rajtoj. La ŝanco ricevi la nobelpremion por paco, kion UEA celas, do estis/as probable tre malgranda.

³² Ĉefe reprezentate de la SAT-movado.

³³ Ĉefe reprezentate de la UEA-movado.

³⁴ La Eo-kulturo estis difinita kaj komentita de e-istoj, kiuj unue ne estis fakuloj pri la temo kaj due senkritike rilatis al ĝi (vd. la referencojn sub <https://eo.wikipedia.org/wiki/Esperanto-kulturo>).

³⁵ Cetere, ĉiuj iom signifaj UEA-prezidantoj estis maldekstr(em)uloj: Edmond Privat (Svislando) kaj Kep Enderby (Aŭstralio) estis socialdemokratoj. Ivo Lapenna (Jugoslavio/Britio) estis verŝajne iama membro de la jugoslavia KP. Renato Corsetti (Italio) estis/as radikala ultrakomunisto kun sufiĉe reakciaj politikaj vidpunktoj kaj Probal Dasgupto (Hindio) apogis laŭ mia scio la komunistojn en Bengalio. En diferenco kun Lapenna, Humphrey Tonkin (Britio/Usono), kiu eble estis la plej bona prezidanto de tiu organizaĵo, volis kun-labori kun la Eo-movadoj en la socialismaj landoj. En siaj paroladoj en UK Bonaero (2015) Mark Fettes (Kanado) polemikis kontraŭ la okcidenta demokratio kaj en UK Nitro (2016) kondamnis la naci-socialismon sen mencii la krimojn de la komunis-mo. Osmo Buller, ĝenerala direktoro de UEA dum multaj jaroj, kiu pli frue estis aktivulo de la finna KP, antaŭ kelkaj jaroj ricevis kaj akceptis honorordenon de la vjetnama registaro. Tiuj homoj, precipe la UEA-prezidantoj, ankaŭ kutimas mistaksi en siaj artikoloj kaj prelegoj la rolon de la angla lingvo, kiun ili bagateligas kaj misprezantas al la publiko eĉ en sciencaj kon-ferencoj, kvankam ili bone konscias pri la nekontestebla internacia signifo de tiu ĉi lingvo, kiun ili ne volas konfesi.

³⁶ Kiel iuj e-istoj jam antaŭ mi konstatis, estas kurioze, ke la Eo-movado prosperis ĝuste en landoj kun diktatura reĝimo, dum en demokratiaj sistemoj ĝi estis malforta kaj stagnis.

³⁷ Laŭ la oficiala UEA-historiisto U. Lins (kies sinteno rilate al la komunismo, Tria Regno, holokaŭsto kaj judoj ne estas klara), en Okcidento oni eĉ iom „jaluzis“ pri la movado en Oriento (vd. http://arkivo.esperanto.de/ea/2006/ea2006_3_2.pdf, p. 11.). Pri GDR kiel „favora kadro“ kaj mirakla mondo aŭ speco de eldorado por Esperanto oni aperigis artikolon en la libro: Lingua, politika, kultura. Serta gratulatoria in honorem Renato Corsetti. Red. F. Gobbo. Mondial. New York. 2016.

³⁸ Laŭdinda escepto eble estis la agado de IKEL kaj *Emismo*, kiuj okupiĝis pri rajtoj de etnaj minoritatoj.

20. Konkludo: La potencialo de Esperanto estas elĉerpita, la citrono estas elpremita.

La sovetia interlingvisto Evgenij Bokarjov (1904-71) verŝajne pravis, se li skribis siatempe, ke „*internacia lingvo kiel Esperanto venkos, se la tempo bezonas ĝin, kaj ĝi malvenkos, se ekzistos neniu kialo por ĝia ekzisto*“. Fakte, ekzakte la dua scenaro realiĝis. Ke „la neceso de internacia [plan-]lingvo estas ja ĝenerala objektiva kondiĉo“, kiel Ignat Bociort, fanatika esperantisto el Rumanio,³⁹ kaj aliaj asertis, ŝajnis – almenaŭ ĝis nun – do ne evidentiĝi. Do, en principo oni povas meti Esperanton kaj la planlingvan demandon ad acta, ĉar la „internacia lingva problemo“ estis alimaniere solvita, kvankam en la senco de la Esperanto-movado ĝi daŭre ekzistas, eĉ pli draste ol iam ajn pli frue. Sed ĉar la esperantistoj kaj interlingvistoj estas ‘futurologoj’, ili kredas, ke internacia planlingvo efektiviĝos kiel universala lingvo iam en estonteco, kiam „la kondiĉoj por tio ekzistos“.

Ŝajnas, ke Esperanto kaj la Esperanto-movado jam ludis sian rolon en la historiaj periodoj, kiuj estis menciitaj supre. Nova rolo por ĝi ne estas antaŭvidebla. Nuntempe, krom kelkaj t.n. esperantistoj mem, neniu plu bezonas Esperanton. Ĉio estis farita kaj eksperimentita per ĝi kaj ĉio estis dirita pri ĝi. La esencaj generacioj de esperantistoj forpasis, novaj generacioj en egalvaloraj kvanto kaj kvalito ne reformiĝis. La potencialo de Esperanto estas elĉerpita, la citrono estas elpremita. Nenia marketingo plu povos helpi al ĝi. Oni povas kompari la esperantistojn kun elmortanta popolo (aŭ tribo) kaj Esperanton kun elmortanta lingvo. Esperanto do estos plej verŝajne eksa kaj fora afero, pasinteco, historio. Kvankam la kialoj de la fiasko de Esperanto en principo estas konataj kaj klaraj, oni povas sin demandi, kial planlingvo (aŭ planlingva projekto) kiel Esperanto ne trovis pli fortan intereson, apogon kaj aprobon ĉe la homaro.

En tiu situacio la Esperanto-movado devus konsideri konkludojn kaj konsekvencojn. Ĉar ĝis nun ĝi ne faris tion kaj nenion lernis el kritiko kaj el eraroj, la tradicia Esperanto-movado plu vegetos kaj fine verŝajne eĉ pereos de si mem, ĉar mankos sufiĉaj rimedoj, aktivuloj kaj (kotizpagantaj) membraroj, kiuj estus necesaj por la sukcesa pluekzistado de tiu movado. La manko de tiu bazo kaŭzos danĝeran stagnadon, finanĉan kolapson kaj ĝeneralan elsekiĝon de la Esperanto-organizaĵoj, kies produktojn kaj servojn neniu plu reale bezonas. Ankaŭ la virtuala mondo de la interreto ne povos anstataŭi la tradician Esperanton-movadon, kiu vivis de ‘eksmodaj’ strukturoj kaj fizikaj kontaktoj kaj funkciis laŭ tute aliaj maniero kaj logiko ol la virtuala mondo de la interreto, en kiu Esperanto cetere ludas komplete marĝenan kaj efemeran rolon.⁴⁰

Esperanto kaj la ideoj de L.L. Zamenhof eble estis/as en principo pozitiva, bona ideo aŭ afero (fakte nur pro tio Esperanto ankoraŭ meritas atenton, respekton kaj omaĝon) kaj iuj esperantistoj eble estis/as bonintencaj homoj. Sed la Esperanto-movado, gvidata de UEA, pro la supre prezentitaj kialoj ne povas esti konsiderata kiel modela ekzemplo por pli bona mondo, ĉar tiu movado estas, kiel oni povis vidi, bigota kaj politike profunde malhonesta, kaj ĝi apogis la falsajn politikajn fortojn.

Lige kun tiu situacio, en kiu Esperanto troviĝas kaj kiun la esperantistoj ignoras kompreni, necesas nomi kulpantojn. La ĉefan kulpon pri la malsukceso de Esperanto havas nature unuavice la esperantistoj kaj interlingvistoj ĝenerale kaj la asociaj estraroj kaj komitatoj aparte mem. Ili tro malmulte faris el sia projekto, kiun ili fuŝis. Estus tro facile kulpigi la anglan lingvon, la „eksteran mondon“ aŭ la internacian politikon, kiu ne interesiĝis pri Esperanto. Fine, oni do devus sin demandi, kio devus esti unue: Aŭ la vastskala enkonduko de Esperanto aŭ la ekzisto de necesa kondiĉaro por povi enkonduki ĝin, t.e. la ekzisto de kvante kaj kvalite sufiĉaj intelektaj, kulturaj kaj sciencaj valoroj por pruvi la taŭgecon de Esperanto kaj pravigi ĝian enkondukon. Sed mi ne povas observi, ke oni diskutas tiajn bazajn demandojn en la Esperanto-movado. Per sia dubinda maniero prezenti sin al la „ekstera mondo“ la Esperanto-movado kondukis sin mem al la absurdo. Restas nur fari kelkajn rekomendojn al ĝi.

³⁹ Ĉi tiu rumana filozofo-estetikisto (1924-2015), kiu estis honora membro de UEA kaj mem suferis pro la malpermeso de Esperanto sub la Ceaușescu-diktaturo, verve polemikis kontraŭ ĉiuj kritikemaj e-istoj, nomante ilin stranguloj, kaj sugestis eksigi „kverelantajn sinjorojn“ el la movado („rondoj kaj revuoj“). (Vd. Bociort, I.F.: Esperanto. Movado, strategio, estetiko, rakontoj. Timișoara 2007, ekz. p. 27).

⁴⁰ Por eviti la riproĉon, ke mi prisilentas la „gigantan sukceson“ de „Duolingo.com“, laŭ kiu laŭdire duonmiliono da homoj lernas Esperanto (vd. <https://www.esperanto.de/de/enhavo/gazetaro/artikoloj/eine-halbe-million-esperanto-lerner-bei-duolingocom> kaj <https://www.youtube.com/watch?v=WSyiKwBCoJ4>), oni povas konstati ankaŭ en tiu ĉi kazo, ke ĉe tiu cifero temas probable pri giganta blufado kaj ĉe Duolingo ne pli ol ludaĵo aŭ sensacia propaganda gago de la virtuala mondo. Fakte malmultaj lernantoj el Duolingo aliĝis ĝis nun al la Eo-movado (kio ja eble ne estas ĝia unua celo, kvankam la Eo-movado certe ĝojus, se tra tiu kanalo novaj e-istoj aliĝus al ĝi).

10 rekomendoj al la Esperanto-movado:

- 1 La Esperanto-movado distanciĝu de ĉiuspeca ideologieca propagando, evitu ĉiujn sektemajn tendencojn kaj ŝanĝu sian (realecfremdan) strategion.
- 2 La Esperanto-movado komencu sincere kaj honeste trakti sian historion kaj la historion entute.
- 3 La Esperanto-movado kuraĝu kritiki la lezadon de la homaj rajtoj sendepende de la lando (aŭ ŝtato), evitu hipokritan flatadon al dubindaj politikaj reĝimoj kaj finu la polemikon kontraŭ la angla lingvo.
- 4 La Esperanto-movado produktu verajn intelektajn, literaturajn kaj kulturajn valorojn kaj verkojn laŭ la normoj de la nacilingvaj literaturoj kaj kulturoj kaj pli kritike traktu (recenzu) la propran literaturan kaj kulturalan kreadon.
- 5 La Esperanto-movado pli serioze konsideru kritikon de interne kaj ekstere.
- 6 La Eo-movado, precipe UEA, enkonduku devigan regulon, kiu limigu la mandatojn por oficialaj asociaj funkcioj ĉe la aĝo de 70 jaroj, por ebligi al pli junaj homoj okupi tiajn oficojn. Funkciuloj pli aĝaj prefere demisiu de siaj gvidaj pozicioj kaj ne plu enmiksiĝu en la aktualajn aferojn de la movado.⁴¹
- 7 La Eo-organizaĵoj, t.e. precipe UEA, enkonduku eksterajn sendependajn komisionojn, kiuj pritaksu, kontrolu kaj konsilu la laboron de la asociaj instancoj (estramoj, komitatoj, komisionoj) kaj asociaj funkciuloj (prezidantoj, estraranoj, komitatanoj, komisionanoj, dungitoj) por eviti erarojn, fuŝojn kaj misevoluojn kaj por altigi la nivelon kaj kvaliton de la laboro.
- 8 UEA enkonduku reformojn por liberigi sin de superflua ŝarĝo kaj balasto (tio koncernas precipe la administradon de la aligitaj Landaj kaj Fakaj Asocioj kaj de miloj da individuaj kontoj) kaj koncentru siajn fortojn al kelkaj kernaj taskoj: libroservo, organizado de kongresoj kaj konferencoj, kontaktoj kun politikistoj, eldonado de gazetoj, revuoj kaj libroj. La Centra Oficejo, kiu ankoraŭ pli forte orientiĝu laŭ komercaj anstataŭ asociaj principoj, prefere estu restarigita kiel sendependa, memstare aganta agentejo, kiu kunlaboras, surbaze de novtipa kontrakto, kun la *nova, reformita asocio* UEA kaj kun aliaj asocioj kaj firmaoj, sed la estraro de UEA ne plu povu ordoni al la (ĝenerala) direktoro de la Centra Oficejo. Estas memkompreneble, ke la dungitoj de la CO devus esti unuavice kvalifikitaj profesiuloj (kaj ne nepre esperantistoj en mallarĝa senco). La CO eventuale ŝanĝu la lokon de la sidejo (sed restu en Eŭropo) kaj povu havi filiojn.
- 9 Por akiri pli da mono la Esperanto-movado serĉu kaj trovu taŭgajn eksterajn sponsorojn, kiuj pretas subteni kaj financi konkretajn (Esperanto-)projektojn.
- 10 Esperanto-verkistoj praktiku pli pragmatismen kaj kuraĝan sintenon, uzante kaj enkondukante neologismojn por ne bloki la evoluon de la Esperanto-lingvo; samtempe la pura kaj aŭtentika karaktero de la lingvo estu konservata.

© www.planlingvoj.ch / www.zamenhof.ch, 2017

La (svisa) aŭtoro, kiu de 1979 estis membro de Esperanto-organizaĵoj kaj aktivis en la Esperanto-movado en diversaj manieroj, antaŭ kelkaj jaroj forlasis tiun ĉi movadon pro ideologiaj, politikaj kaj strategiaj konsideroj. Li ankoraŭ verkas tekstojn en kaj pri Esperanto kaj okupiĝas pri la kritika ellaborado de la historio de la Esperanto-movado, precipe en Svislando kaj orienta Eŭropo. Aŭtoro de Svisa Enciklopedio Planlingva (2007), de Zamenhof-biografio (2010) kaj de sennombraj artikoloj. La plej aktuala projekto estas finita en 2017: „Pro et contra Esperanto. Plansprachen-Bewegung in Russland, der Sowjetunion und Osteuropa zwischen Wissenschaft, Politik und Gesellschaft“ (Por kaj

⁴¹ Du ekzemploj por kompari: Osmo Buller, la Ĝenerala Direktoro de UEA (kaj antaŭ li verŝajne aliaj ĝeneralaj direktoroj), ekŝiĝis el tiu posteno, kiam (i)li atingis la pensian aĝon, kiel tion antaŭvidas la leĝo. Claude Gacond, kiu baldaŭ atingos sian 85an jaraĝon, daŭre funkcias kiel neoficiala direktoro de CDELI - tio eblas, ĉar li laboras honorofice kaj CDELI (kiu jure ne estas integra parto de la urba biblioteko de La Chaux-de-Fonds, kiu senpage disponigas ejojn por tiu arkivo sed ne pagas salajrojn al kunlaborantoj). Dum la posteno de la Ĝenerala Direktoro de UEA do estas 'normala' laborloko laŭ la civila juro kaj ligita kun salajro (kiu devas esti impostita) kaj certagrada prestiĝo, la posteno de 'direktoro' de CDELI ne plenumas tiujn kondiĉojn. Sendube, ambaŭ funkcioj kaj institucioj estas gravaj.

kontraŭ Esperanto. Planlingva-movado en Ruslando, Sovetunio kaj Orienta Eŭropo inter scienco, politiko kaj socio), publikigita sur www.planlingvoj.ch.

Vd. ankaŭ:

http://www.planlingvoj.ch/13_HIPOTEZOJ_PRI_ESPERANTO_2012.pdf

http://www.planlingvoj.ch/Kritiko_nedankon.pdf (2009)

<http://www.planlingvoj.ch/UEA-strategio.pdf>

<http://sezonoj.ru/2011/11/rec206>

<http://esperanto-ondo.ru/Novaj/Nov05-21.htm>

http://www.plansprachen.ch/ENCYCL_ESPERANTO_C.pdf

Germanlingvan version vd. tuj sube

Deutschsprachige Version siehe gleich anschliessend

ESPERANTO: DIE ZITRONE IST AUSGEPRESST

Weltweiter Schwanengesang der Esperanto-Bewegung seit 1987

20 objektive Gründe und Erklärungen zur Krise und zum endgültigen Scheitern des Esperanto, 1887-2017, aus heutiger Sicht

Nach einer tiefgründigen und konkreten Analyse der aktuellen Situation der Sprache und Bewegung Esperanto ist der Autor zu folgenden Schlussfolgerungen gelangt, die er für hauptverantwortlich und hauptschuldig für die aktuelle Krise (bzw. das Scheitern) des Esperanto und der Esperanto-Bewegung hält:

1. Fast totaler Bedeutungsverlust des Esperanto in der Welt.

Nach 1987, dem Jahr seines Höhepunkts und gleichzeitigen Beginns seines Schwanengesangs,⁴² erlebte Esperanto einen beinahe totalen Bedeutungsverlust und eine komplette ideelle Entaktualisierung in der Welt, denn die Menschheit verzichtete auf die Idee einer neutralen Sprache, auf den Homaranismus usw. Spätestens im Jahr der hundertsten Wiederkehr des Todes L.L. Zamenhofs (2017) kann man Esperanto im Grunde für gescheitert erklären und die Mission der Esperanto-Bewegung als unerfüllt betrachten. Denn alle Hoffnungen, Ankündigungen, Vorsehungen und Versprechungen der Esperantisten in Bezug auf einen „Endsieg des Esperanto“, einer „neuen Kultur“, einer „neuen Weltordnung“, der „Lösung des internationalen Sprachenproblems durch Esperanto“ usw. nach der Vorstellung der Esperantisten haben sich in Luft aufgelöst und ihren Sinn verloren, da ihnen die Grundlage entzogen wurde; in der Tat handelte es sich um reinen Propagandabluff, naive Phantasien und ideologische Illusionen, heisse Luft und zerplatzte Ballone.

2. Degeneration und Schrumpfung der Esperanto-Bewegung auf einige Tausend Mitglieder.

Inzwischen schrumpfte die Esperanto-Bewegung zu einer kleinen Organisation mit einigen Dutzend, maximal einigen Hundert zentralen Aktivisten und einigen Tausenden (hauptsächlich passiven bzw. fiktiven) Vereinsmitgliedern (die oft nur auf dem Papier existieren), anonymen Gebührenzahlern und unbekanntem Kongressstatisten, die ihr geliebtes Hobby pflegen, Tourismus betreiben oder sich als Amateure mit Vereinsarbeit beschäftigen. Der Kern der Esperanto-Bewegung besteht im wesentlichen aus einem geschlossenen Kreis mit einer Clique von Freunden (koterio), deren Mitglieder miteinander solidarisch verbunden sind und die auch den Apparat von Vereinsfunktionären bilden, die praktisch alle wichtigen Führungspositionen und Ämter in dieser Bewegung bekleiden und kontrollieren und die teilweise gleichzeitig in allen möglichen Gremien, Vorständen, Komitees und Redaktionen sitzen, also praktisch das Monopol in der UEA-Bewegung haben.⁴³ Für Esperanto interessieren sich also vor allem noch seine ewigen Aktivisten sowie Touristen und Neugierige (v.a. via Internet) wie auch einige Wissenschaftler und Politiker (hauptsächlich aus dem linken Lager). In der Summe sind es also einige

⁴² In diesem Jahr fand der 72. Esperanto-Weltkongress von Warschau mit 6000 angemeldeten Teilnehmern statt. Danach erreichte ein Esperanto-Kongress niemals mehr solche Zahlen (s. https://eo.wikipedia.org/wiki/Universala_Kongreso_de_Esperanto). Mitte der 80er Jahre brachen die Mitgliederzahlen des Esperanto-Weltbunds dramatisch ein (s. https://eo.wikipedia.org/wiki/Membronombroj_de_UEA).

⁴³ Charakteristische Gruppierungen dieses Typs sind z.B.: <http://www.uea.org/asocio>, http://akademio.esperanto.cc/index.php?title=Membroj_kaj_korespondantoj, <http://www.interlinguistik-gil.de/wb/pages/ueber-uns/vorstand.php>, <https://benjamins.com/#catalog/journals/lplp/main>, <http://www.esperantic.org/en/about-us/directors>, <http://www.esperantic.org/en/about-us/advisors>, <http://www.europo.eu/eo/estraro>, <http://svisa-esperanto-societo.ch/adres.html>, <http://sezonoj.ru/2017/03/uam-14>. Eine Clique der besonderen Art ist <http://esperantio.net>, die sich als UEA-Opposition definiert und mit ihrem skurrilen Kurs einen Teil der Esperanto-Bewegung ad absurdum geführt hat.

Hundert, maximal aber einige Tausend Personen weltweit.⁴⁴ Die Erosion der Vereinsmitgliederschaften macht schnelle Fortschritte: Die Mitgliederzahl des Esperanto-Weltbunds (UEA) ist drastisch gesunken,⁴⁵ und die Mitgliederzahlen anderer Esperanto-Organisationen, meist nur einige Dutzend oder einige Hundert, sind zu ignorieren.⁴⁶ Viele ehemalige Esperanto-Lokalgruppen sind verschwunden (denn es blieben praktisch nur einige alte Leute übrig) und mehrere Landes- und Fachorganisationen der UEA existieren nur noch auf dem Papier. Es handelt sich also um aussterbende Vereinsstrukturen, die wahrscheinlich keine Überlebenschancen haben und kaum noch wiederzubeleben sind (ausser Esperanto gewinnt an Aktualität zurück). Die Bilanz des Esperanto ist nach 130 Jahren also miserabel, eigentlich katastrophal. Esperanto existiert kaum noch im Bewusstsein der Öffentlichkeit, und die jungen Generationen wissen nicht mehr, was Esperanto ist und interessieren sich auch nicht mehr *ernsthaft* dafür. 3000, 4000 oder 5000 UEA-Mitglieder, die als anonyme Statisten auftreten, interessieren niemanden und haben keinen Nutzen für Esperanto, da sie keinen kulturellen Beitrag für Esperanto leisten und keine kulturellen Werte generieren. Eine solche Organisation müsste mindestens hunderttausend, noch besser eine halbe Million oder Millionen Mitglieder aufweisen, um eine Rolle als Interessengruppe zu spielen, ein wenig Bedeutung zu haben und wichtig zu sein, um öffentlichen Druck auszuüben.

3. Politische Diskreditierung der Esperanto-Bewegung in Osteuropa.

Esperanto und die Esperanto-Bewegung waren vor allem mit dem Leben und der Tätigkeit L.L. Zamenhofs (1859/87-1917) und dem internationalen Pazifismus bis und nach dem Ersten Weltkrieg verbunden und spielten eine gewisse (zweifelhafte) politische und gesellschaftliche Rolle in den „sozialistischen“ Ländern des Ostblocks während des Kalten Krieges, wo die Esperantisten die kommunistischen Regime unterstützen mussten, wenn sie ihre Bewegung erhalten wollten. Esperanto und die Esperanto-Bewegung wurden in den „sozialistischen“ Ländern von den Kommunisten für

⁴⁴ Alle bisher vorgestellten Berechnungen bezüglich der Zahlen der Esperanto-Sprecher waren willkürlich, reine Hirngespinnste, Fiktionen, Wunschdenken, unwissenschaftliche Darstellungen. Die einzige verbindliche Grundlage, um die Zahl der Esperanto-Sprechenden (bzw. Esperantisten) zu bestimmen oder berechnen, stellen die Mitgliederverzeichnisse der Esperanto-Organisationen dar. Als hauptsächliche Quelle dient das Jahrbuch der UEA, das hochgerechnet ca. 20'000 Vereinsmitglieder umfasst (wie ich vor einigen Jahren aufgezeigt habe); in dieser Zahl sind ausser den Delegierten bereits alle individuellen und kollektiven Vereinsmitgliederschaften der Landes- und Fachorganisationen enthalten, die der UEA angeschlossen sind (und deren Namen im Jahrbuch nicht erscheinen und wahrscheinlich nur den einzelnen Organisationen selbst bekannt sind. Gemäss dieser Berechnung http://www.planlingvoj.ch/UEA_delegitoj_kaj_membroj.pdf (Esperanto) hatte die UEA (nach meiner Berechnung) 2015 1204 Delegierte, 15'867 kollektive Vereins- und 4914 individuelle Vereinsmitglieder sowie 2819 junge Mitglieder. Es kann bezweifelt werden, dass es ausserhalb dieser offiziellen Mitgliederzahlen noch eine beträchtlich grössere Anzahl von Esperantisten oder Esperanto-Sprechenden gibt. Wieviele Menschen ausserhalb der UEA-Bewegung Esperanto sprechen oder Esperanto lernen, z.B. im Internet, ist nicht bekannt (Neumitglieder, die sich über diesen Kanal der Esperanto-Bewegung angeschlossen haben, sind bisher nur wenige bekannt), denn die virtuelle Realität (d.h. die Statistiken der 'followers' und 'gefällt-mir'-Anklicker) des Internets ist zweifelhaft und kommen aufgrund einer anderen Berechnung und Logik zustande, die mit der Logik der 'physischen Realität' nicht vergleichbar ist. Andere Quellen, um die Zahl der Interessenten, Lernenden und Praktizierenden des Esperanto zu bestimmen, sind z.B. Sprachkurse (z.B. Uni Poznań, Prüfungen von K. Kováts) oder die Teilnehmer von Esperanto-Kongressen (Weltkongresse, Landeskongresse und andere grössere Veranstaltungen). Ob es in diesen Fällen um konstante und dauerhafte Esperanto-Praktizierende handelt, ist unklar (man müsste eine vergleichende Analyse der Teilnehmerlisten erstellen). Auf jeden Fall ist die Zahl des Publikums, das an diesen Sphären der Bewegung teilnimmt, ziemlich gering (zwischen einigen Dutzend und einigen Hundert Leuten). Aber vielleicht ist dies ja nicht die ganze Wahrheit, was die Zahl der Esperanto-Sprechenden anbelangt. Eine andere Frage betrifft die qualitative Kenntnis des Esperanto. Von den aktiven Esperanto-Sprechenden beherrscht nur ein relativ kleiner Prozentsatz die Esperanto-Sprache perfekt (bzw. wenigstens ausgezeichnet oder hervorragend) oder sind es gut ausgebildete Esperantisten. Ausserdem gibt es einen grossen Unterschied zwischen der Zahl der aktiven Esperantisten, die Esperanto perfekt beherrschen, und der Zahl der Personen, die die Esperanto-Sprache oder -Idee unterstützen und passive Mitglieder von Esperanto-Vereinen sind.

⁴⁵ Die aktuell veröffentlichten offiziellen Zahlen der UEA (in *Esperanto*, April 2017) sind: 5501 individuelle und gesamthaft 14'716 Mitglieder im Jahr 2015 und 4365/13'054 im Jahr 2016 (wegen der Gebührenzahler sind die Zahlen leicht höher). In der Gesamtsumme hatte die UEA im Jahr 2016 1662 weniger Mitglieder als im Vorjahr (und 161 jugendliche Mitglieder weniger). Nach meiner Nachzählung (nur nach Ländern) waren es im Jahr 2016 12'652 Vereins- und 4084 individuelle Mitglieder (s. http://www.planlingvoj.ch/UEA_delegitoj_kaj_membroj.pdf). Gemäss dieser neuen Rechnung verlor die UEA also mehr als 3000 Vereins- (und 830 individuelle Mitglieder). UEA-Mitgliederzahlen während der vergangenen Jahrzehnten s. unter https://eo.wikipedia.org/wiki/Membronombroj_de_UEA und <http://www.liberafolio.org/2016/12/16/la-membrokvanto-de-uea-draste-falegis> und angemeldete Teilnehmer von Esperanto-Weltkongressen s. unter https://eo.wikipedia.org/wiki/Universala_Kongreso_de_Esperanto (Esperanto).

⁴⁶ S. erneut http://www.planlingvoj.ch/UEA_delegitoj_kaj_membroj.pdf.

Zwecke der Staatspropaganda krass usurpiert und instrumentalisiert, was auch die politische Diffamierung der nichtsozialistischen Länder nicht ausschloss (v.a. in der DDR⁴⁷).⁴⁸ Die Esperantisten hatten in diesen Ländern keine andere Wahl als das schmutzige Spiel der Kommunisten mitzuspielen, was sie übrigens trotz des politischen Drucks mehr oder weniger freiwillig und teilweise mit (zur Schau gestellten?) Begeisterung taten, denn sie arrangierten sich mit dem politischen System, dessen Komplizen und Geiseln sie wohl oder übel wurden. Heute sich mit der Erklärung entschuldigen zu wollen, man sei von den herrschenden politischen Umständen zu dieser politischen Haltung gezwungen und selbst ein Opfer der damaligen Weltpolitik geworden, wäre zu einfach und zu unehrlich. Bei sämtlichen „sozialistischen“ Staaten handelte es sich um totalitäre „Unrechtsstaaten“, die die Zivilgesellschaft unterdrückten und die Menschenrechte in grossem Stil verletzten. Wäre die Esperanto-Bewegung, die in diesen Ländern übrigens die politische Neutralität verliess, eine ehrliche (Menschenrechts-)Bewegung gewesen, hätte sie die Politik kritisieren müssen, sich eventuell sogar der Bewegung der Dissidenten und Oppositionellen anschliessen sollen oder sich zumindest in einer geeigneten Form Protest zu äussern und auf die Gunst und den Profit des politischen Systems verzichten müssen.⁴⁹ Natürlich ist das heute leichter gesagt als es seinerzeit getan werden konnte, denn alle politisch nonkonformen Tendenzen wurden von den Kommunistischen Parteien gnadenlos unterdrückt, bekämpft und verfolgt. Nichtsdestotrotz hatten die Esperantisten, die mit ihrer opportunistischen Haltung in die politische Falle getappt waren, das Spiel schlussendlich verloren. Aber es scheint, dass die Esperantisten wegen ihrer Sympathie mit dem Kommunismus, von dessen Verbrechen sie sich nie explizit distanziert haben, keineswegs ein schlechtes Gewissen haben. Offenbar ging sie das alles nichts an. In Esperanto-Kreisen die Verbrechen des Kommunismus thematisieren zu wollen, ist ein hoffnungsloses Unterfangen. Gewöhnlich stösst man entweder auf totales Desinteresse oder wird mit dem schroffen Argument belehrt, der Kapitalismus und die Demokratie seien den Völkern schliesslich auch mit Gewalt aufgezwungen worden.⁵⁰ Es scheint, dass es Esperantisten gibt, die den Untergang des Kommunismus, in dem die Esperanto-Bewegung offenbar ein wenig prosperierte und eine „soziale“ Rolle spielen konnte, sogar bedauern. Aber bekanntlich war die Geschichte des Marxismus-Sozialismus-Kommunismus eine Geschichte der extremen Gewalt, der systematischen Unterdrückung und zynischen Lüge und der praktischen Deformation der Dinge, und der Menschen selbst gewesen. Die Esperanto-Bewegung, die an diesem System teilgenommen und es unterstützt hatte und von ihm offensichtlich profitieren konnte, hatte sich automatisch kompromittiert und diskreditiert, als es in diesen Ländern kollabierte (obwohl dies niemand direkt oder offiziell sagte). Aus heutiger Sicht kann gesagt werden,

⁴⁷ Über Esperanto in der DDR s. http://www.plansprachen.ch/Studie_DDR_der-esperantist.pdf (deutsch). Als Nachtrag zur Geschichte der Eo-Bewegung in der DDR erscheint dieser Beitrag <http://www.interlinguistik-gil.de/wb/media/beihefte/23/beiheft23-salevsky.pdf> ziemlich grotesk.

⁴⁸ In Polen gab es einen Personenkult um Bierut, später verzichtete die polnische Eo-Bewegung jedoch auf exzessive politische Propaganda (zur Geschichte der Esperanto-Bewegung in Polen s. http://www.plansprachen.ch/Esperanto_Polen.pdf). In der bulgarischen Esperanto-Bewegung wurde der Personenkult um Georgi Dimitrov und Todor Živkov bis zuletzt exzessiv praktiziert. Auch in Jugoslawien wurde ein Personenkult um Tito ausgeübt, wobwohl er, wie inzwischen allgemein bekannt ist, für schwere (Kriegs-)Verbrechen und Menschenrechtsverletzungen während des Zweiten Weltkriegs und danach verantwortlich und mitschuldig war, was die Esperantisten, denen diese Verbrechen vermutlich gar nicht bewusst waren, da sie in Jugoslawien streng tabuisiert waren, aber nicht daran hinderte, Tito fanatisch zu verherrlichen. Auch die Esperantisten in Ungarn und der Tschechoslowakei passten sich an die herrschenden Umstände an und gehorchten den politischen Prämissen. Auch das kommunistische 'Idol' Fidel Castro (der sich 1990 „Soldat des Esperanto“ nannte und die Esperanto-Bewegung ein wenig hätschelte, später aber das Interesse an ihr offenbar verlor) wurde von den Esperantisten in unkritischer Manier und mit blinder Anerkennung bestaunt, obwohl dieser kommunistische Herrscher das kubanische Volk systematisch unterdrückte, dessen Menschenrechte in grossem Stil verletzt wurden und wo Kritiker und Oppositionelle (denen die Esperantisten ja nicht angehörten), die ins Gefängnis geworfen wurden, von der KP bis heute verfolgt werden. Die internationale Esperanto-Bewegung schwieg auch in diesem Fall, wie sie gleicher Art in den Fällen Chinas und Vietnams schwieg, wo die Kommunisten historisch einzigartige Verletzungen der Menschenrechte mit vielen Millionen Todesopfern, Gefangenen und Verfolgten und eine rigorose Unterdrückung und Verfolgung jedweder Opposition oder politisch unabhängigen Tätigkeit zu verantworten haben.

In der letzten Zeit fand in Polen ein Versuch der Nationalisten statt, Esperanto und Zamenhof als Angelegenheit oder als Erbe Polens zu vereinnahmen (durch den Eintrag des Esperanto in der Liste des „nationalen immateriellen Erbes“ Polens durch das polnische Kulturministerium und durch die Würdigung Zamenhofs durch den Sejm. Die Rolle der Esperanto-Bewegung während des Kommunismus wird dabei natürlich gänzlich verschwiegen.

⁴⁹ In der Tat gab es in diesen Ländern einige Esperantisten, die sich ein wenig oppositionell oder dissident verhielten und deswegen Probleme kriegten. Aber man kann bezweifeln, ob die Esperanto-Bewegung heute mehr Prestige hätte, wenn sie sich unter dem Kommunismus den Oppositionellen oder Dissidenten angeschlossen hätte.

⁵⁰ Tion diris ekzempleUEA-prezidanto M. Fettes en sia inaŭgura parolado dum la Universala Kongreso de Eo en Bonaero (2015).

dass die politische Haltung der Esperanto-Bewegung während des Kommunismus ein grober Fehler war und dass sie auf der falschen Seite der Geschichte stand. Von den ehemals Tausenden oder Zehntausenden von Esperanto-Anhängern zählen die Esperanto-Organisationen in den osteuropäischen Ländern heute nur noch ein paar Hundert Mitglieder – Neuzugänge sind kaum zu verzeichnen.

Aber Esperantisten finden immer eine (zweifelhafte) Art der Rechtfertigung. Heute sei die Globalisierung, der Neoliberalismus oder nationale (z.B. der kroatische) Chauvinismus an der Misere des Esperanto schuld, kann man etwa hören oder lesen.

Im Übrigen scheinen die Esperantisten Russlands heute den gleichen politischen Fehler zu wiederholen, wenn sie die (halb/kriminelle) Politik Putins unterstützen.⁵¹ Ausserdem ist zu vermuten, dass ein Teil der Esperantisten als Ersatz für die ausgefallene Linke den neuen „Rechtspopulismus“ unterstützt, der sich nun wie seinerzeit die Kommunisten gegen die bestehende politische Elite und das bürgerliche Establishment auflehnt und eine neue Weltordnung fordert.

4. Fall der Heilsideologien und Krise des traditionellen Vereinslebens.

Inzwischen ist nicht nur der Kommunismus gefallen, sondern auch zahlreiche diverse fundamentalistische Heilsideologien und traditionelle religiöse Bewegungen befinden sich in einer schweren Existenzkrise. Auch Esperanto gehört/e zu diesen Heilsideologien, auf dem Gebiet der Linguistik (und allenfalls noch der Sprach/en/politik). Esperanto (bzw. die Esperanto-Bewegung) war/ist ideengeschichtlich nicht nur ein/e Verwandte/r des Marxismus-Sozialismus-Kommunismus, sondern es/sie trägt auch pseudoreligiöse Eigenschaften einer Sekte. Aber traditionelle Religionen (bzw. Kirchen), Philosophien wie der Marxismus-Leninismus-Sozialismus (mit der Kommunistischen Partei als politische und gesellschaftliche Anführerin) und Esperanto (vertreten durch die Esperanto-Bewegung, v.a. UEA), haben nicht nur massenhaft Mitglieder, Anhänger und Unterstützer verloren, sondern weitgehend auch ihre ethische und moralische Glaubwürdigkeit eingebüsst, ihre Bewegungen haben sich mehr oder weniger erschöpft, denn ihre Ideologien, Philosophien, Theorien und Doktrinen (bzw. Lehren) wurden entweder von den Führern dieser Bewegungen, die für den Niedergang dieser Bewegung hauptverantwortlich sind, deformiert (oder zumindest nicht modernisiert) oder erwiesen sich als betrügerisch, scharlatanenhaft, falsch und als Lüge, am Ende also als unbrauchbar (obwohl es nach wie vor Tausende oder sogar Millionen von Anhängern vor allem von traditionellen Religionen und Kirchen und religiösen Sekten ausserhalb der offiziellen Kirchen gibt).

Im Zusammenhang mit der Krise der traditionellen Ideologien und Bewegungen befinden sich auch die traditionellen Vereinigungen in schlechtem Zustand.⁵² Auch die Esperanto-Bewegung wird wohl als – linguistische – Sekte fortbestehen, obwohl ihre Bedeutung im Vergleich mit anderen Bewegungen gering ist.

5. Aussterben der Pioniergenerationen und Diskussionskultur auf tiefem Niveau.

Die Vor- und Nachkriegspioniergenerationen der Esperanto-Bewegung – die mit der Zeit immer mehr der Vergessenheit anheimfielen (ausser einigen ´ewigen Koryphäen´) und von der UEA-Bewegung als Ganzes leider zu wenig geschätzt und gewürdigt wurden – sind ausgestorben oder im Aussterben begriffen. Die Ersetzung dieser Generationen durch quantitativ und qualitativ gleichwertige Neulinge ist schwierig und fand bisher kaum statt (ausserdem verschwanden viele von ihnen wieder so rasch, wie sie aufgetaucht waren, z.B. bei TEJO). Die Folge dieses Degenerationsprozesses ist, dass die Esperanto-Bewegung über immer weniger Ressourcen verfügt, die kulturelle, literarische und wissenschaftliche Werte und Mehrwerte für die Esperanto-Sprache schaffen. Es fehlen neue Autoren und Leserschaften und neue Diskussionsteilnehmer. Es fehlen interessante Zeitschriften. Aus Mangel an Abonnenten,

⁵¹ S. http://www.plansprachen.ch/Esperanto_adacta_2015.pdf, Kap. 10 (deutsch).

⁵² Dennoch nicht alle: Wenn gewisse Organisationen von einem breiten Publikum benötigt werden, können sich durch aus über ein grosses Interesse und viele Mitglieder freuen. Zum Beispiel zählte die Schweizer Urheberrechtsvereinigung Pro Litteris (der auch der Autor angehört) Ende 2015 zehntausend Mitglieder, und jedes Jahr schliessen sich ihr neue Mitglieder an; in Deutschland schlossen sich der Sozialdemokratischen Partei in diesem Jahr dreizehntausend neue Mitglieder an, während die Gewerkschaften sehr viele Mitglieder verloren. Von Sportverbänden, die Millionen von Mitgliedern haben, ganz zu schweigen.

Redaktoren und Artikelschreibern scheiterten neue interessante Zeitschriftenprojekte immer wieder. Dies wirkt sich negativ auf die Produktion von Büchern und anderen Publikationen aus. So sinkt nicht nur die Kaufkraft und die Konsumation, sondern auch das intellektuelle Niveau in der Bewegung. Aus Mangel an Konsumenten und aktiven 'Markt'-Teilnehmern werden die Waren, die in Esperanto erscheinen, gar nicht mehr konsumiert, gekauft oder gelesen. Seit Jahrzehnten dreht sich in der Esperanto-Bewegung alles um dieselben Personen und Themen. Dazu gehört ein ewiges Bewundern gleicher „Ikonen“, was den Personenkult befördert. Nur selten gesellen sich Neulinge dazu, die andere Gesichtspunkte beisteuern.

Dieser Degenerationsprozess hat auch schwerwiegende Konsequenzen für die Diskussionskultur der Esperanto-Bewegung, die weitgehend in den Foren der „sozialen Medien“ stattfindet und sich oft auf primitive, unintelligente Beiträge von infantilen Leuten beschränkt, die oft den Eindruck von Idioten erwecken. Die Diskussionen in diesen Medien haben wenig Bedeutung, schaffen keinen Mehrwert, sind ohne Substanz und bleiben ohne Folgen. An Kongressen bleiben die Diskussionen, an denen nur wenige Leute teilnehmen, oberflächlich, banal und unkompetent und zeichnen sich dadurch aus, dass die Leute unfähig sind oder sich nicht getrauen, wichtige, heikle und intelligente Fragen zu stellen. Oft beschränkt sich die Esperanto-Kommunikation auf den primitiven Austausch von simplen Sätzen. Wenn die Konversation oder Diskussion zu schwierig wird, wechseln die Esperantisten gerne zur Nationalsprache, denn es fehlt ihnen der nötige Wortschatz. Schwierige Fragen und Tabus den Zustand der Bewegung betreffend will niemand stellen, und die Antworten der 'offiziellen' Führungsfunktionäre sind ausweichend, blass, formell, nichtssagend, unvollständig, opportunistisch und schlussendlich unehrlich und unbrauchbar. Unter diesen Bedingungen müssen alle Versuche, eine rationale, kompetente und fruchtbringende Diskussion mit Esperantisten, die zu allem sowieso immer eine andere Meinung haben und alles besser wissen, zu führen, scheitern, so dass das Interesse des Publikums schwindet.

6. Die Esperanto Bewegung war/ist hauptsächlich eine Propaganda-Bewegung.

Die Esperanto-Bewegung war/ist eigentlich keine seriöse linguistische oder Sprachbewegung – bei den meisten Esperantisten handelt/e es sich weitgehend um radikale Sprachfundamentalisten, die wenig oder nichts von Sprachen, Sprachenfragen und Linguistik verstanden/verstehen (ausser sie hatten/haben vielleicht eine akademische Bildung oder beschäftig/t/en sich beruflich mit Sprachen und Linguistik). Die Esperanto-Bewegung war/ist in erster Linie eine propagandistische und Aktivisten-, also eine 'populistische' Bewegung, eine ideelle, suggestive oder experimentelle Bewegung, der in der Praxis die reale Umsetzung der ursprünglichen Ziele fast komplett fehlte, die meist von privaten Initiativen und vom Zufall abhing und abhängt und die fast vollständig nur von Propaganda, Tourismus und Freizeitspass lebt/e. Selbst die Bildung war ein Teil der Propaganda. Die Aktivisten der Esperanto-Bewegung setz(t)en sich weitgehend und in der Hauptsache vor allem aus Amateuren, Hobbyisten, Freiwilligen, Dilettanten und verschiedenartigen Sonderlingen zusammen, die in den Vereinigungen den Ton angaben (und immer noch angeben), was zur Folge hatte, dass ihr Seriosität, Professionalität und hohes Niveau weitgehend fehlte. Oft suchten gescheiterte Existenzen nach dem Motto 'je fanatischer, abnormaler, alternativer und verrückter, desto besser' in der Esperanto-Bewegung eine wichtige Rolle, Existenzberechtigung oder Lebensalternative, um ihre (halbwirren) Träume, Illusion und Phantasien als ausleben zu können. Die Esperanto-Bewegung ist ein ideales Tummelfeld für allerlei Angeber, Wichtigtuer, Schwätzer, Klugscheisser, Hochstapler, Scharlatane und Klitterer. Die Propaganda der Esperanto-Bewegung, die nach 1989 sogar noch skurrilere Formen annahm, stiess einen gigantischen Bluff aus und produzierte haupt-sächlich heisse Luft und ungläubwürdige Behauptungen, die von den Esperantisten wild verbreitet wurden. Die Propaganda der Esperanto-Bewegung war dermassen mächtig und potent, dass ihr selbst seriöse Politiker und Wissenschaftler erlagen, von ihr sozusagen verführt wurden und den Behauptungen der Esperantisten blinden Glauben und Vertrauen schnekten. Diese Propaganda jedoch kritisch zu hinterfragen kam niemandem in den Sinn, weshalb in der Öffentlichkeit (und Wissenschaft) kritische Betrachtungen fast komplett fehl(t)en. Die Esperanto-Bewegung besass das Monopol über die Wahrheit. Zu diesen Bluffs gehörte die Behauptung, dass Millionen von Esperantisten existierten, obwohl es in den entsprechenden Zeitspannen vielleicht nur höchstens ein paar Tausend Personen gab, die bedeu-tende Aktivisten und gleichzeitig reale und gute Esperanto-Sprecher waren. Somit verspielte die traditionelle Propaganda der Esperanto-Bewegung, die die Fakten grenzenlos übertrieb, die Glaubwürdig-keit. Viele verschiedenartige Glaubensfantasien, chimärische

Organisationen, fiktive Titel am Rande der Kuriosität,⁵³ linguistische Sektiererei (wie die hartnäckige Ablehnung von Neologismen oder Drang, alle Namen zu esperantisieren), ideologischer Fanatismus, propagandistische Angeberei und missionarischer Eifer stiessen sogar in weiten Teilen der Bewegung selbst auf Unverständnis und Ablehnung, schaden der Esperanto- und Plansprachenbewegung selbst und isolierten sie beim Bestreben, anerkannt zu werden.

Bombastische Propaganda-Deklarationen mit schizophrenem Charakter wie das „Prager Manifest“ oder der „Strategische Plan der UEA“, die nicht mehr als verpfuschte, theoretische Chimären und Hirngespinnste waren, die von realitätsfremden Phantasten und Träumern im akademischen Elfenbeinturm produziert wurden,⁵⁴ waren und sind in der Praxis weder brauchbar noch anwendbar, wie das Schicksal dieser gescheiterten sinnlosen Kreationen gezeigt hat, die man den Aktivisten aufdrängen wollte, damit sie sie in die Tat umsetzen, freilich ohne Erfolg. Stimmen, die Reformen in der UEA forderten, wurden vom Vorstand und dem Komitee systematisch überhört, weil er unfähig und unwillig war, diese in die Tat umzusetzen.

Sekundär diente Esperanto auch der Propaganda verschiedenster anderer Bewegungen, die mit der Esperanto-Bewegung verwandt zu sein schienen, z.B. der Marxismus-Sozialismus-Kommunismus und verschiedene Religionen (v.a. Katholizismus, Bahai, Quäkertum, Islam und Buddhismus), aber auch andere Strömungen wie Atheismus, Nationslosigkeit, Vegetarierum, Ökologie, Velofahren, Eisenbahnreisen, Tourismus, Homosexualität, Freikörperkultur, Pazifismus, Spiritualismus, Ethnismus, Weltbürgertum, Pfadfinder- und Jugend(protest)bewegung, Pädagogie, u.a. Obwohl behauptet wurde, dass diese Tendenzen einander fruchtbar beeinflussen, vermengten und kreuzten sich auf kuriose, symbiotische Art und Weise die Ideen des Esperanto mit den Ideen der erwähnten Bewegungen, was erstens zu einer zu schwachen Abgrenzung voneinander, zweitens teilweise zu einer grotesken Vermischung, Verzerrung und Vernebelung und drittens zu einer Neuinterpretation und neuen Wahrnehmung der ursprünglichen Ideen Zamenhofs und des Esperanto führte.

7. Wenig Interessantes und Nützlichendes mit internationaler Bedeutung in Esperanto erschienen.

In der Sprache Esperanto wurde im Vergleich mit grösseren und mittleren Nationalsprachen nicht wirklich viel Interessantes, Nützlichendes oder Modernes mit internationaler Bedeutung produziert und publiziert, das die Menschheit real verwenden oder selbst die Esperantisten noch interessieren könnte. Fast alles, was auf Esperanto erschien, war im Sinne und Geiste der Propaganda geschaffen worden, selbst die Belletristik (um zu zeigen, dass Esperanto existiert und auch in der Literatur etwas taugt). Weder die originale Schriftstellerei noch die Übersetzungskreativität in Esperanto kann sich quantitativ und qualitativ mit der entsprechenden Produktion der grösseren und mittelgrossen Nationalsprachen messen. Es waren und sind mehr oder weniger immer dieselben Autoren, die Bücher, Texte, Rezensionen und Kommentare nach gleichen Mustern und Gesichtspunkten schrieben und schreiben. Sieht man von wenigen raren Ausnahmen ab, ist das intellektuelle Niveau der literarischen und publizistischen Produktion in Esperanto niedrig. Noch nie hat ein/e Esperanto-Schriftsteller/in den Literaturnobelpreis erhalten, obwohl die Esperantisten ernsthafte Ambitionen dafür hatten/haben. Die Chance, den Nobelpreis für Literatur zu erhalten, war und ist also vermutlich sehr gering. Man müsste ja nicht gerade den Nobelpreis für Literatur anstreben, sondern könnte etwas bescheidenere Ansprüche haben und sich beispielsweise um einen Buchpreis auf niedrigerer Ebene bemühen. Die seltsame Auffassung, die in Esperanto-Kreisen kursiert, dass es nicht nötig sei, nationalsprachige (Sach)Bücher ins Esperanto zu übertragen, denn man könne sie ja in den nationalen Sprachen lesen, behinderte die Entwicklung einer fruchtbringenden literarischen Tätigkeit auf hohem Niveau auf diesem Gebiet, und die Esperanto-Literatur ist der übrigen Welt unbekannt geblieben. Kompletter veraltet und langweilig sind Informationen wie diese, dass die Märchen von Andersen, Hamlet oder der Revizor von Gogol auch auf Esperanto erschienen sind. Wo sind Esperanto-Übersetzungen von Werken von Coetzee, Jelinek, Pamuk, Herta Müller, Gordimer, Mahfuz, Stasiuk, Woinowitsch, Jerofeiev, Kaminer, Mankell, Foer, Adorno, Celan, Handke, Lewitscharoff, NDiaye, Sloterdijk, Čosić, ganz zu schweigen von Arno Geiger,

⁵³ Z.B. „konsulo de la Esperanta Civito“, „doktoro de la Akademio de Sciencoj de San Marino“ oder „Esperanto-König Parzival“, usw. (reine Hochtaplererei).

⁵⁴ Meinen Kommentar dazu s. unter http://www.planlingvoj.ch/13_HIPOTEZOJ_PRI_ESPERANTO_2012.pdf (Fussnote 18) und <http://www.planlingvoj.ch/UEA-strategio.pdf>. (Eo)

Katharina Hacker, Julia Franck, Uwe Tellkamp, Melinda Nadj Abonji, Jojo Moyes, Carlos Ruiz Zafón, Nicholas Sparks, Natascha Wodin, Markus Werner, Jonas Lüscher, Zoe Jenny, Adolf Muschg, Jurga Ivanauskaitė, Leena Lehtolainen, Sofi Oksanen oder Guillermo Sacomanno, Washington Cucurto, Fabián Casas, Félix Bruzzone, Alejandro López, Pedro Mairal, Alan Pauls aus Argentinien, um nur einige repräsentative Beispiele für Hunderte Autoren zu nennen?⁵⁵ Und dabei handelt es sich hier lediglich um ein paar Namen aus der belletristischen Branche, von der wissenschaftlichen und Fachliteratur ganz zu schweigen. Weil die Esperanto-Bewegung leider kein Geld (und offenbar kein Interesse) hat und der Esperanto-Büchermarkt schwach vertreten ist,⁵⁶ um interessante Literaturprojekte zu unterstützen, ist es nicht erstaunlich, dass nur wenige Aktivisten bereit sind, sich hobbymässig und ehrenamtlich dieser Arbeit zu widmen. Nur wenige Esperanto-Autoren verdienen Geld mit ihrer Schriftstellerei. Die Preise, die die Esperanto-Bewegung an seine Gemeindeglieder zu vergeben hat, sind ausserhalb der Bewegung nicht bekannt, verfügen über keine Anerkennung, sind ohne Bedeutung oder Wert.

8. Die Interlinguistik dient/e in erster Linie der Esperanto-Propaganda.

Die „Interlinguistik“, die vor allem von Esperantisten betrieben wurde, diente in erster Linie als pseudowissenschaftliche Propaganda-‘Waffe’ der Plansprachen- und Esperanto-Bewegung, weshalb sie von der Wissenschaft nicht anerkannt wurde. Inzwischen sind viele Interlinguisten und Esperantologen gestorben oder befassen sich mit dieser Sache nicht mehr, so dass das Fach praktisch verwaist ist. Auch die Interlinguistik und Esperantologie wurde von derselben UEA-Clique (koterio) monopolisiert, die oben erwähnt wurde. Eine neue Generation von Interlinguisten, die die ‘klassische’ Generation gleichwertig ersetzen könnte, ist nicht in Sicht, und eine Wiederbelebung des Faches durch neue interessante und nützliche Ansätze, Zugänge und Autoren, die für die Glaubwürdigkeit und das Überleben dieses Faches notwendig wären, ist nicht zu beobachten. Zu den Themen der Interlinguistik ist aus Sicht der Esperantisten im Grunde alles gesagt worden. Man kann die Diskussion zu diesem Themebereich also für praktisch erledigt betrachten und das Fach selbst abschreiben, zumal es sich nicht etablieren konnte. Allfällige Neuinterpretationen des Esperanto und Zamenhofs sowie das Wiederkauen alter Theorien durch irgend-welche kuriose Neulinge und Altvordere hat keinen Sinn, weil unter anderem die Fragen, die gestellt und behandelt werden müssten, von diesen Leuten weder gestellt noch behandelt werden. Die Hauptaufgabe junger Interlinguisten müsste darin bestehen, alte Mythen, Legenden und Halbwahrheiten (die von den Esperantisten bis heute unkritisch geglaubt und repetiert werden)⁵⁷ zu hinterfragen und berichtigen und die Geschichte der Plansprachen- und Esperanto-Bewegung nach den Normen der universellen Wissenschaft neu zu schreiben (aber was soll man machen, wenn einige Esperantisten feindlich gegenüber der Wissenschaft gesinnt sind und ein gestörtes Verhältnis zur Objektivität haben?), denn solche Studien fehlen in krasser Weise (sowohl auf Esperanto wie auch in Ethnosprachen). Aber mit Bedauern muss man feststellen, dass der Wunsch, das Interesse, das Bewusstsein und die Fähigkeit dafür zu klein und schwach ausgeprägt ist oder gar nicht existiert.

9. Nur die Esperanto-Bewegung sprach von Erfolgen.

Eigentlich sprach (spricht) nur noch die Esperanto-Bewegung von „grossen Fortschritten und Erfolgen“ des Esperanto, während die „Aussenwelt“, für die die Esperanto-Bewegung unzugänglich und fremd blieb, diese Erfolge und Fortschritte praktisch nicht erkennen konnte (kann), denn sie waren (sind) für das Publikum ausserhalb der Esperanto-Bewegung, das Esperanto und die Esperantisten vergass, nicht sichtbar. Dadurch wurde Esperanto, dessen Bedeutung von den eigenen Anhängern masslos übertrieben und überschätzt wurde, selbst zur Chimäre. Für die meisten Esperantisten, die ihr Projekt kaum noch

⁵⁵ Nun gut, es gab einige Versuche, Borges, Dürrenmatt, Enzensberger, Szymborska, Grass, Brecht u.a. in Esperanto zu übersetzen. Das Problem sind zweifellos auch die Urheberrechte. Ausserdem würde ein ernsthafter kommerzieller Markt für solche Bücher fehlen. Vielleicht wäre es sinnvoll, z.B. die Bücher des Schweizer Theologen Hans Küng über die Probleme in der römisch-katholischen Kirche ins Esperanto zu übersetzen, was vielleicht Leser in China, Japan, Korea, Vietnam und Russland interessieren könnte, die Deutsch nicht beherrschen, aber Esperanto verstehen.

⁵⁶ Was für Bücher die Esperantisten 2016 kauften s. unter <http://revuoesperanto.org/node/7>.

⁵⁷ Einen geeigneten Anfang machte diesbezüglich Ziko Marcus Sikosek mit seinem Buch „Esperanto sen mitoj“ (1999, 2003).

ernst zu nehmen scheinen, bedeutet Esperanto vor allem einfach nur einen sauglatten Gag der Spass- und Vergnügungskultur (sog. Sauglattimus), den man als Instrument und Spielzeug für diverse kuriose und zweifelhafte Ziele verwenden kann.⁵⁸ Die Esperanto-Weltkongresse können eigentlich nicht mehr als „grosse Erfolge“ verbucht werden, denn sie sind vielmehr selbst Teil einer etwas schrägen Eventkultur ohne viel Substanz geworden, wo Schwätzer und Blender aller Art Urständ feiern und die (vermutlich etwas verwirrten) Besucher von ihren Ansichten und Ideen zu überzeugen versuchen.

10. Esperantisten haben kein Interesse an Geschichte und der „Aussenwelt“ und sind zu stark auf offizielle Statements fokussiert.

Die Versuche, die Geschichte der Esperanto-Bewegung im Kontext der Weltgeschichte zu behandeln, sind immer wieder gescheitert, denn erstens interessierten sich die Esperantisten nicht für (diese) Geschichte und zweitens weil die Esperanto-Bewegung ausserhalb ihres Rahmens agiert/e. Esperantisten befassen sich im Grunde nur mit Esperanto und interessieren sich nicht für andere Themen, wenn sie mit Esperanto nicht in Verbindung stehen.

In Zusammenhang mit diesem kann man feststellen, dass sich die Esperanto-Bewegung im Prinzip nur dafür interessiert, was offizielle Vertreter von Staaten und staatsnahen internationalen Organisationen wie zum Beispiel die Unesco, zu der die UEA Beziehungen der Schmeichelei und des Gefallens unterhielt und deren offizielle Mitteilungen die UEA regelmässig reproduzierte,⁵⁹ während man die Meinung der unabhängigen Zivilgesellschaft oder von Privaten links liegen liess. Das ist ein Widerspruch in sich, denn es ist bekannt, dass viele Esperantisten eine reaktionäre Haltung des Misstrauens gegenüber der offiziellen Politik, Staaten und Regierungen vertreten. Dieses Verhalten widerspiegelt also nicht nur eine tiefe Heuchelei, sondern ist auch ein Fehler. Statt bedeutende Persönlichkeiten der Zivilgesellschaft einzuladen, lädt man (unbedeutende) Diplomaten zu Kongressen ein, obwohl man inzwischen weiss, dass dies ziemlich wenig Sinn hat (zumal immer weniger Diplomaten diesen Einladungen folgen).

Ein anderes Problem ist, dass die Esperantisten die nationalsprachige Literatur komplett vernachlässigen und ignorieren, so dass äussere Einflüsse gar nicht in die Bewegung eindringen konnten/können. Eine Auffrischung des Esperanto kann nicht stattfinden, solange die 'klassischen' Werke, die von Esperantisten selbst produziert wurden, immer wieder von Neuem zitiert werden, was die Reproduktion alter Mythen und Legenden begünstigt/e und fördert/e.

11. Die Esperanto-Bewegung war/ist viel zu sehr mit sich selbst beschäftigt.

Die Esperanto-Bewegung, die stets vor allem mit sich selbst beschäftigt war, interessierte sich nie für eine ernsthafte Zusammenarbeit mit anderen Nichtregierungsorganisationen (NROs/NGOs) – allerdings war auch das Umgekehrte der Fall – um gemeinsame Aktionen oder Projekte zu unternehmen, denn die Esperantisten scheuten Konkurrenten wie der Teufel das Weihwasser. Die Esperanto-Bewegung, die „die Welt selbst verbessern“ oder sogar „die Menschheit retten“ wollte, blieb gesellschaftlich und politisch isoliert, denn sie interessierte sich nicht für die Belange der „Aussenwelt“ (die Esperanto nicht annehmen und einführen wollte, weshalb die Esperantisten enttäuscht und verärgert waren). Also müsste die „Kultur“ der Esperanto-Bewegung dahingehend geändert werden, damit sie sich von einer verschlossenen zu einer offenen Bewegung wandelt. Die Esperanto-Bewegung schaffte es nicht nur nicht, mit anderen NROs zusammenzuarbeiten, sondern der extreme Individualismus der Esperanto-Aktivisten verhinderte auch eine fruchtbringende Zusammenarbeit innerhalb der Bewegung selbst.

⁵⁸ Für mehr als einen Gag dürfte Esperanto auch der Oberbürgermeister von Aalen nicht halten (s. <https://www.youtube.com/watch?v=gJc6CNPq0iY>).

⁵⁹ Etwa diejenigen von Irina Bokova, Generaldirektorin der Unesco, die früher eine wichtige Funktionärin des kommunistischen Apparats in Bulgarien. Auch Amadou-Mahtar M'Bow, Generaldirektor der Unesco von 1974 bis 1987, ein grosser Feind des Westens, wurde von den Esperantisten als Freund des Esperanto gefeiert. Andererseits wurde zum Beispiel von der UEA bisher noch nie eine Mitteilung von Amnesty International oder Human Rights Watch veröffentlicht.

12. Die Staaten (und die Menschheit selbst) ist an der Verbreitung und Einführung des Esperanto nicht (mehr) interessiert.

Trotz einer gewissen Unterstützung und Sympathie, die die Esperanto-Bewegung durch einzelne Politiker (vor allem aus dem linken Lager) erfuhr, war die Weltpolitik an der umfassenden Verbreitung und Einführung einer internationalen neutralen Plansprache wie Esperanto an den staatlichen Schulen nicht (mehr) interessiert. Kein Staat hat Esperanto als offizielle Sprache anerkannt, und die internationalen Organisationen haben keine Resolution zu Gunsten des Esperanto wiederholt. Die Argumente der Esperantisten in Bezug auf die „hohen noblen Ideale“ des Friedens, der Verbrüderung der Menschen und Völker, der internationalen Solidarität, der Verbesserung des Zustands der Welt, u.ä. und in Bezug auf die „einfachste Sprache der Welt“ usw. funktionier(t)en nicht mehr. Es mag u.a. daran liegen, dass kritische, diffamierende und denunzierende Presseartikel gegen und negative, dumme oder unobjektive Kommentare über Esperanto von Seiten von Leuten, die Esperanto feindlich gesinnt oder darüber schlecht informiert waren,⁶⁰ eine Rolle zu seinen Ungunsten spielte. Aber die Menschheit, die im allgemeinen nicht wusste, was Esperanto ist, verhielt sich ihm gegenüber gleichgültig. Der hauptsächlichste Grund, auf diese Sprache zu verzichten, war wohl die Überzeugung (die gleichzeitig ein Vorurteil war), dass die Menschheit keine „künstliche“ Sprache braucht. So blieben alle Argumente zur Verteidigung einer solchen Sprache, die ignoriert wurden, im Grunde wirkungslos.

13. Die internationalen Organisationen haben auf die Plansprachendebatte verzichtet.

Der Konkurrenzkampf zwischen internationalen neutralen Plansprachen (den Esperanto für sich entschieden hat) und der eine gewisse Rolle bei internationalen Organisationen spielte, die über die Annahme der geeignetsten Plansprache zu befinden und entscheiden hatten, und die sich nicht sicher waren, welche von ihnen man auswählen sollte (weshalb sie die Lösung dieser Frage, die längst nicht mehr aktuell ist, auf den Tag X verschoben), spielt heute keine Rolle mehr und führte vielleicht sogar zum vollständigen Verzicht, eine internationale neutrale Kunstsprache für die internationale Kommunikation in Betracht zu ziehen.

14. Die Esperanto-Bewegung verweigerte sich systematisch innerer und äusserer Kritik.

Die Esperanto-Bewegung ignorierte systematisch jede Kritik, die sowohl von innen wie von aussen an sie herangetragen wurde, und wies sie stets hartnäckig zurück. Vor lauter ideologischer Verblendung verlernten die Esperantisten das kritische, rationale Denken. So wurde die Esperanto-Bewegung quasi immun gegen jegliche Art der Kritik. Jede Kritik wurde/wird sozusagen gleich als Verrat an der Sache oder als persönliche Beleidigung, Verleumdung oder Nestbeschmutzung empfunden. Dies verhinderte, Fehler und Fehlentwicklungen zu korrigieren, Patzer und Sinnlosigkeiten zu vermeiden, förderte Kuriosität, Sektentum, Rechthaberei, Opportunismus, gegenseitige Schmeichelei und Heuchelei, naive Lobhudelei in der Esperanto-Bewegung und begünstigte gleichzeitig Arschkriecherei bei gewissen Politikern. Seit Jahrzehnten wird die UEA von denselben Cliquen von Aktivisten geleitet und kontrolliert, die (teilweise gleichzeitig) in allen möglichen Gremien, Vorständen, Komitees und Kommissionen einsitzen. Ihr extremer Konservatismus und ihre Verweigerungshaltung gegenüber Kritik⁶¹ verhinderte jegliche Veränderungen, während scheinbar richtige Prinzipien, Positionen, Überzeugungen und die Deutungshoheit der Geschichte wie heilige Kühe hartnäckig verteidigt wurden, während kritisch gesinnte und unabhängig denkende Esperantisten und nonkonforme Autoren wie „Unpersonen“, „Nest-

⁶⁰ Ein Fall dieser Art ist das Interview (von 2012) unter <http://conversations.e-flux.com/t/the-power-of-bilingualism-interview-with-barbara-cassin-french-philosopher-and-philologist/6252>, in dem die befragte Autorin sagte, dass „Esperanto is a pure artefact and not a language“ und verneinte, dass es in Esperanto Schriftsteller und Werke gibt. Die Ablehnung jeglicher Art von „Koine“, „lingua franca“ und „Esperanto“ dürfte aus der Haltung dieser Sprachphilosophin heraus zu erklären sein, dass sie auch das „globale Englisch“, genannt „Globish“, als „nichtreale Sprache“ ablehnt, in der es „kein Werk ausser über die Verwendung für Finanzielles von Brüssel gibt“. Solche Sprachen seien „nur noch Sprachen der Dienstleistungen und nicht mehr der Kultur“. Nichtsdestotrotz ist dieses Argument von Interesse. Das Problem solcher Linguisten ist, dass ihnen nicht nur die praktische Kenntnis des Esperanto, sondern wahrscheinlich auch das (theoretische) Verständnis für die Anliegen einer internationalen neutralen Plansprache komplett fehlt.

⁶¹ Typisch für diese Haltung s. z.B. die Besprechung von M. Fettes eines Buches von Z. Galor und J. Pietiläinen mit einer kritischen Analyse der UEA-Bewegung, die in *Esperanto* (UEA), Dez. 2015, S. 257, erschien.

beschmutzer⁶² oder „Feinde des Esperanto“ behandelt wurden, deren Werke und Beiträge besser nicht erwähnt werden (und sogar in wissenschaftlichen Bibliographien und Literaturlisten zur Interlinguistik ausgeklammert werden). In Esperanto-Zeitschriften wurden/werden die Namen von solchen Kritikern totgeschwiegen und Vereinsfunktionäre mieden/meiden den Kontakt mit ihnen. Die grösste Intoleranz gegenüber Kritik leg/t/en diejenigen an den Tag, die am lautesten Toleranz forder/te/n. Diese warfen/werfen Kritikern sogar vor, dass sie *unfähig zur Zusammenarbeit* seien. Starker Tobak! (Die Wahrheit ist, dass gerade diese Leute in der Regel sich schwer taten/tun, mit anderen zusammenzuarbeiten.) Aber diese Haltung ist typisch für jedes System, jede Bewegung und jede Ideologie, die den Wahrheitsanspruch vertritt. In dieser Hinsicht glich/gleicht die Esperanto-Bewegung eher dem sowjetischen Stil (mit grösseren und kleinen „Führern“ und „grenzenlosen Bewunderern“) als echten demokratisch-kritischen Gepflogenheiten. Dieser Konservatismus, die Intoleranz gegenüber Kritik und die strikte Bewahrung des ‚Mainstreams‘ hat/te zur Folge, dass frische Ideen die Bewegung nicht beeinflussen und befruchten konnten/können und der Fortschritt verhindert wurde/wird.

15. Der Hass der Esperantisten auf die englische Sprache war/ist rein ideologisch bedingt.

Der ‚Sieg‘ der englische Sprache und die Anwendung des nationalsprachlichen (multilingualen) Konzepts, das zur Vorstellung von der ein(zigen) (parallel zu verwendenden) neutralen Kunstsprache „als zweiten Sprache für alle“ in direktem Kontrast steht, machte das Esperanto-Konzept überflüssig und hat die Idee, eine solche Sprache einzuführen, vollständig hinfällig werden lassen. Trotz Globalisierung und Öffnung der Grenzen existieren die Nationalstaaten und die nationalsprachlichen Ambitionen weiter, die hartnäckig und eifersüchtig über ihre nationale Souveränität wachen und an der Einführung einer „anationalen“ Sprache wie Esperanto nicht interessiert sind. Die englische Sprache wurde der Menschheit nicht aufgezwungen, wie die Esperantisten behaupten, sondern verbreitet sich seit Jahrhunderten auf der Welt auf natürliche Weise (sicher nicht ohne die Unterstützung angelsächsischer Länder). Millionen und Milliarden von Menschen sprechen oder lernen diese Sprache im Prinzip *freiwillig*,⁶³ da sie sich als einzige geeignete internationale Sprache bewährt hat, unabhängig von der Frage, ob man diese Sprache mag oder nicht, ob sie leicht erlernbar ist oder nicht, ob ihre ursprüngliche Heimat England oder Amerika ist (die englische Sprache emanzipierte sich schon lange von ihrer ursprünglichen Heimat England und Amerika, verselbständigte sich als Idiom in einer ganzen Reihe von Staaten, in denen sie überhaupt nicht als Instrument des „amerikanischen Kulturimperialismus“ wahrgenommen oder sogar verurteilt wird). Somit wurde auch das Englische die Sprache *aller* und *niemandes* Sprache. Die Kritik der englischen Sprache von Seiten der Esperantisten ist subjektiv, rein ideologisch und hat ihren Ursprung in alten und ausser Mode geratenen Theorien, Stereotypen und Vorurteilen aus der Zeit des Kolonialismus, Antiimperialismus und Kommunismus, die ihre Aktualität und Glaubwürdigkeit längst verspielt und verloren haben. Aber die Esperantisten mögen die englische Sprache nicht, wie sie erstens die englischsprachige Welt, vor allem Amerika, hassen, weil sie aus der Sicht der Esperantisten mit dem Kulturimperialismus, Kapitalismus, Neoliberalismus und Antikommunismus verbunden sei. Zweifelhaft ist auch die Behauptung der Esperantisten, dass die englische Sprache direkt am Linguizid, d.h. an der Verdrängung und am Aussterben gewisser Sprachen schuld sei. Die Wahrheit ist, dass das Aussterben gewisser Sprachen vor allem ausserhalb der angelsächsischen Welt ganz andere Gründe hatte, bei denen die englische Sprache keine Rolle spielte. Gleichzeitig verschwiegen die Esperantisten andere krasse Fälle von Linguizid (wie etwa den Fall Russlands, wo die chauvinistische russische und sowjetische Sprachenpolitik dazu geführt hat, dass fast alle anderen einheimischen ethnischen Minderheitenidiome von der russischen Sprache verdrängt wurden und degenerierten.⁶⁴ Im übrigen kann festgestellt werden, dass in allen Ländern der Welt die Völker

⁶² So D. Blanke an den Autor in Vilnius 2005. Dieser herausragende Esperantist und Interlinguist, der als eine Art „Grossinquisitor“ die östliche Esperanto-Bewegung kontrollierte und im Namen der SED und des Kulturbunds der DDR die Freiheiten der Mitglieder der Esperanto-Bewegung der DDR einschränkte und der auch in seiner GIL, die er nach der Wende gründete, alle unangenehmen und heiklen Themen rigoros unterdrückte, verhinderte und zensurierte, war Ehrenmitglied der UEA.

⁶³ Bei Duolingo lernen angeblich 50 Millionen Spanischsprachige Englisch (s. <https://www.youtube.com/watch?v=WSyiKwBCoJ4>).

⁶⁴ In den Republiken der ehemaligen Sowjetunion, wo die russische Sprache eine hegemoniale Rolle spielte, mussten die Nationalsprachen nach der staatlichen Unabhängigkeit dieser Republiken regelrecht wiederbelebt werden und konnten gerettet werden, nachdem sie von der Rückbildung und vom Aussterben bedroht waren. (Literaturhinweis: Gasimov, Z.: Kampf um Wort und Schrift. Russifizierung in Osteuropa im 19.-20. Jahrhundert. Göttingen 2012).

nach wie vor ihre eigenen Ethnosprachen und nicht das Englische verwenden, um sich untereinander auf nationaler und lokaler Ebene zu verständigen. Ferner ist die herausragende Bedeutung des Englischen als internationale Wirtschaftssprache anzuerkennen; in diesem Bereich, in dem Esperanto keine Bedeutung hat und keine Rolle spielt, kann es dem Englischen sowieso nicht im Geringsten oder Entferntesten das Wasser reichen. Zweitens betrachten viele Esperantisten die englische Sprache als Konkurrenz oder Rivalen des Esperanto und meinen, dass Esperanto dem Englischen im Prinzip moralisch überlegen sei, obwohl Esperanto Englisch nie verdrängen oder ersetzen wird. Also ist die Haltung der Esperantisten, die die sprachlichen Realitäten in der Welt falsch einschätzen und komplett verkennen, in Bezug auf die englische Sprache nicht nur subjektiv und rein ideologisch, sondern auch paranoid-verschwörerisch, unehrlich und unaufrichtig, während die eigenen Ambitionen der Esperantisten als schizophren (oder schizoid) bezeichnet werden müssen.

16. Esperanto ist als internationale Sprache nicht genügend geeignet und nützlich.

Es hat sich (leider) erwiesen, dass Esperanto objektiv gesehen als internationale Sprache nicht genügend geeignet und nützlich ist, denn sein sprachlicher Charakter ist nicht international genug, sondern vor allem indoeuropäisch-romanisch (trotz agglutinierender und isolierender Elemente, die für nichteuropäische Sprachen charakteristisch sind). Ein anderes Paradox ist, dass Esperanto sich für gewisse Gruppen von Leuten (wie sprachlich Untalentierte, Afrikaner und Asiaten, aber auch Franzosen und Engländer/Amerikaner, die Probleme mit der Aussprache des Esperanto haben) als zu schwierig erwies, weshalb es auf (Ost-)Europa konzentriert blieb, wo es relativ erfolgreich war, während es auf den anderen Kontinenten von vergleichsmässig wenigen Menschen gelernt wurde. Trotz jeglicher (gerechtfertigten und ungerechtfertigten) Kritik des Esperanto, ist es eine real funktionierende (und sehr interessante) Sprache, aber die Esperantisten haben zu wenig aus ihrem Potential gemacht. Obwohl Esperanto im Vergleich mit den Nationalsprachen offensichtlich leichter zu erlernen ist, hat die Praxis gezeigt, dass viele Esperantisten trotz dieses Vorteils Esperanto nur schlecht beherrschen.⁶⁵ Viele Lernende blieben „ewige Anfänger“ und andere verliessen Esperanto nach einer Anfangszeit des Interesses wieder. Ein anderes Problem des Esperanto ist, dass es für professionelle und wirtschaftliche Zwecke kaum verwendet wurde/wird, also hauptsächlich ein Hobby blieb. Argumente wie solche, dass Esperanto eine „noble“, „humanistische“, „demokratische“ oder „propädeutisch wertvolle“ Sprache sei, wie diese (ideologischen) Werte von den Esperantisten gerne hervorgehoben werden, sind aus pragmatischer Sicht für den Erfolg einer Sprache nicht entscheidend. Das erfolgreiche Lernen einer Sprache, selbst der schwierigsten, hängt in erster Linie von der Motivation und dem individuellen Talent des Lernenden sowie von der praktischen Verwendbarkeit einer Sprache und von der Notwendigkeit, eine gewisse Sprache zu lernen, ab.⁶⁶

17. Ohne (Zamenhofs) Judentum würde Esperanto wahrscheinlich gar nicht existieren.

Im Fall Zamenhofs, den man sozusagen als Messias oder Halbgott behandelte und Hagiographien veröffentlichte, hat man systematisch gelogen und wichtige Fazetten seiner Biographie, vor allem sein

⁶⁵ In der Tat hat sich ein Grossteil der Esperantisten nie von nationalsprachlichen Einflüssen gelöst (nicht nur in Bezug auf die Phonetik). Über eine 'neutrale' Aussprache und einen gepflegten Sprachstil verfügen nur relativ wenige (gebildete) Esperantisten, während die Mehrheit Esperanto schlecht (aus)spricht. (Über Probleme der Esperanto-Grammatik s. http://www.planlingvoj.ch/13_HIPOTEZOJ_PRI_ESPERANTO_2012.pdf (Fussnote 12).

⁶⁶ Zur Frage der Lernmotivation s. http://www.planlingvoj.ch/vanParijs_lingvajusteco.pdf (Eo). Wollte zum Beispiel ein Roma in jugoslawischer Zeit in der Stadt Ochrid gesellschaftlich erfolgreich integriert sein, so beherrschte er *selbstverständlich und ganz natürlich* mindestens fünf Sprachen: ausser seiner Muttersprache Romanes also Makedonisch, Albanisch, Türkisch und Serbokroatisch (wie das Beispiel des Esperantisten Usni Zemoski zeigte). Auch im benachbarten Prizren beherrschte mehr oder weniger jeder (gebildete) Kosovo-Albaner diese Sprachen. Europäer, die mit Chinesen, Japanern und Koreaner erfolgreich zusammenarbeiten und Geschäfte abwickeln wollen, lernen ihre Sprachen (obwohl dies als ein schwieriges Unterfangen erscheint). In Usbekistan lernen die Menschen offiziell ihre Lokalsprache, z.B. Karakalpakisch, ferner Usbekisch als Staatsprache und Englisch als internationale Sprache, während ihnen das Russische als regionale Geschäfts- und Verkehrssprache dient. In der Schweiz lernen Migranten (Gastarbeiter) und Flüchtlinge aus allen Herren Ländern Schweizerdeutsch (und zwar jeweils die lokale Variante), um sich rasch an die Umgebung anzupassen und ihre Chancen für die Integration zu erhöhen. Usw. Dies ist lebendige und pragmatische, ideologiefreie Sprach(en)politik, bei der die Menschen, die unter einem gewissen Druck der Kommunikation stehen, beliebige Sprachen freiwillig lernen. Während die Verwendung des Esperanto in diesen Bereichen komplett fehlt.

Judentum, ausgeklammert, verschwiegen oder vernachlässigt. Zamenhof, bei dem man, d.h. Esperantisten und Polen, bestrebt war, aus einem Juden einen Polen zu machen, hatte mit dem Polentum, das er sogar explizit verneinte (in Krakau 1913), nichts gemein. Die Haltung der UEA-Bewegung (der auch die polnische Esperanto-Bewegung angehört und die in ihrer Esperanto-Propaganda das Judentum Zamenhofs immer wieder unterschlug), war gegenüber Zamenhof grundsätzlich unaufrichtig und unehrlich, und sie blieb es bis heute.⁶⁷ In gewissen marxistischen Kreisen (zu denen auch antizionistische und antiisraelische Tendenzen gehörten und die in der UEA einen erheblichen Einfluss ausübten) versuchte man sogar, die jüdisch geprägten homaranistischen Ideen Zamenhofs vollständig auszuschalten; sie wurden von gewissen (atheistischen) Interlinguisten “ (wie Drezen, Blanke) sogar als „jüdische Mystikverdammte, obwohl das Judentum und der Homaranismus, wie inzwischen allgemein bekannt und klar ist, doch wesentliche Bestandteile im Denken Zamenhofs gewesen waren. Man kann somit die Hypothese aufstellen, **dass ohne das Judentum (Zamenhofs) Esperanto wahrscheinlich gar nicht existieren würde**. Aber auch in christlichen Kreisen wurde das Judentum Zamenhofs kaum betont (denn zumindest bis nach dem Zweiten Weltkrieg wütete in Europa ein wilder Antijudaismus und Antisemitismus, auf den die Völker Europas eigentlich erst nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil und der politischen, juristischen und mit der moralischen Aufarbeitung des Holocausts in Deutschland verzichteten). Zu diesem Kapitel der Geschichte passt übrigens, dass die Esperanto-Bewegung nie ein Mitleid oder Bedauern über den Untergang von sechs Millionen Juden während der Shoah bekundet hat (u.a. in der polnischen Esperanto-Presse wurde das Thema tabuisiert). Mit anderen Worten kann gesagt werden, dass der *Jude* Zamenhof offenbar ein Problem für die Esperanto-Bewegung darstellte, die in einer vorwiegend atheistischen, marxistischen und antisemitischen Makroumgebung agierte. Es scheint, dass es nun zu spät ist, Zamenhof als Juden rehabilitieren zu wollen, denn ein solcher Versuch wäre auf jeden Fall wenig glaubwürdig und kaum ehrlich gemeint, also muss jeder diesbezügliche Versuch als eine vergebliche Bemühung bewertet werden. Die letzte Gelegenheit, Zamenhof sozusagen offiziell und würdig als Juden zu rehabilitieren, wurde 2009⁶⁸ verpasst, und sehr wahrscheinlich wird sie auch im Jahr 2017 verpasst werden.⁶⁹ Die Krise der Bewegung zeigt sich auch darin, dass für das „Zamenhof-Jahr 2017“ nur wenige Gedächtnisveranstaltungen angekündigt wurden, dass ein Ehrenpatronatskomitee fehlt und dass sich die Esperantisten selbst noch für dieses „Jubiläum“ und für Zamenhof interessieren.⁷⁰

⁶⁷ Dazu s. http://www.planlingvoj.ch/Esperanto_pola_heredajo.pdf kaj http://www.planlingvoj.ch/Zamenhof_identeco.pdf.

⁶⁸ In der Resolution des Esperanto-Weltkongresses von Białystok (2009) wurde das Judentum Zamenhofs überhaupt nicht erwähnt.

⁶⁹ Ziemlich grosse Aufmerksamkeit widmet diese Webseite <http://zamenhof.life/eo> den jüdischen Aspekten Zamenhofs, die von einem unbekanntem Autor namens Guillem Sevilla konstruiert wurde. Leider wurde dieser recht gute Text in den national-sprachlichen Versionen nicht umgesetzt. Die slowakischen Hersteller der Website zamenhof.info scheinen nur die Bücher von Korzenkov und das Material von Wikipedia zu kennen, was die Präsentation allzu oberflächlich macht. Dort beschränkt sich die Information über das Judentum Zamenhofs auf folgenden Satz: „Ludwik wurde auch bald bewusst, dass er Jude ist, weil die Politik des russischen Imperiums nicht freundlich gegenüber Juden war.“ Während an einer Berliner Konferenz jüdische Aspekte Zamenhofs in 1-2 Referaten behandelt wurden (s. <https://esperanto.berlin/de/omagxo-2017>), fehlten im Referatteil einer Konferenz von Warschau solche Vorträge (s. <http://esperanto.pl/?q=pl/node/944>). Einen tadellosen, klassischen Vortrag über Zamenhof, der dennoch von einer gewissen Naivität nicht ganz frei war, hielt Vytenis Andriukaitis, Esperantist und litauischer EU-Kommissar für Gesundheit und Lebensmittelsicherheit anlässlich des Kongresses des Deutschen Esperanto-Bundes von 2017 in Freiburg (s. https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/andriukaitis/announcements/speech-german-esperanto-conference-freiburg-germany-3-june-2017_en).

⁷⁰ Dass auch die Zamenhof-Biographie von A. Künzli in den Schweizer Bibliotheken im Zamenhof-Jahr nicht ausgliehen wurde und ihr Autor selbst keine Einladung für einen Vortrag über das Thema erhielt, weist auf ein totales Desinteresse am Thema hin (<https://www.swissbib.ch/Record/263059081>). Auch in den Bibliographien der Esperanto-Bewegung wird das Werk, immerhin das grösste und einzige wissenschaftliche in deutscher Sprache, überhaupt nicht angezeigt und auch sonst komplett ignoriert. Eine aufs Wesentliche konzentrierte und illustrierte Bibliothekspräsentation Zamenhofs, die unter dem Einfluss R. und I. Hauptenthal entstand, und die die jüdischen Aspekte recht gut beleuchtet, ist unter <https://www.bsb-muenchen.de/index.php?id=880&prog> zu sehen. Ich traute meinen Augen nicht, als ich im November 2017 auf der neu gestalteten Website der PEA (esperanto.pl) las, dass Zamenhof ein *polnischer* Arzt, also ein Pole gewesen sei. Die ganzen Bemühungen der letzten Jahre, darauf hinzuweisen, dass Zamenhof *kein* Pole war, waren also völlig umsonst. Im „Museum der Geschichte der polnischen Juden“ (Polin) in Warschau fanden 2017 verschiedene Veranstaltungen über Zamenhof und die Esperanto-Bewegung statt: im April ein Konzert zum Projekt „Zamenhof“, im Juli ein Vortrag mit Diskussion und im Dezember ein Workshop zum Thema „Kann die Menschheit mit einer Sprache sprechen? Die Geschichte L. Zamenhofs und des Esperanto“. (vd. <http://www.polin.pl/pl/wydarzenie/chor-polin-projekt-zamenhof>, <http://www.polin.pl/pl/wydarzenie/zamenhof-i-ruch-esperanto-spotkanie>, <http://www.polin.pl/pl/wydarzenie/czy-ludzkosc-moze-mowic-jednym-jezykiem?d=0>). Eine gewisse Prof. Dr. Liliana Ruth Feierstein, Professorin für die transkulturelle Geschichte des Judentums am Institut für Kulturwissenschaft der Humboldt-Universität zu Berlin und am Selma Stern

Am 7. April 2017 nahm der polnische Sejm per Akklamation einen Beschluss über die Würdigung L.L. Zamenhofs anlässlich des 100. Todesjahres an. Bei diesem Text fällt auf, dass das Judentum Zamenhofs mit keinem Wort erwähnt wurde. Die Esperanto-Bewegung (v.a. die polnische) dürfte sich somit auch in Zukunft darin bestätigt, bestärkt und ermutigt fühlen, in diesem Stil auf die Erwähnung oder Hervorhebung des Judentums Zamenhofs zu verzichten, wie es der polnische Sejm, die höchste repräsentative politische Instanz des Landes, schliesslich auch getan hat.⁷¹

Auf diese Weise wird das Judentum Zamenhofs auch weiterhin ausgeklammert werden.⁷²

Neu gestaltete Website der PEA (esperanto.pl, aufgerufen im November 2017) mit dem Satz: „Esperanto ist eine internationale Sprache, die vom polnischen Arzt L. Zamenhof geschaffen wurde“.

18. Die „Esperanto-Kultur“ ist nichts anderes als eine billige Imitation der Nationalkulturen.

Die Esperanto-Bewegung konnte keine „anationale“ oder „supranationale“ Kultur entwickeln, denn auch als Esperantist blieb ein Deutscher ein Deutscher, ein Franzose ein Franzose, ein Russe ein Russe, ein Pole ein Pole, ein Katalane ein Katalane, ein Kroatie ein Kroatie, usw. usf. Einige von ihnen entpuppten und gebärdeten sich sogar als regelrechte Nationalisten (oder zumindest Patrioten). Die Esperantisten emanzipierten sich nur oberflächlich oder überhaupt nicht von ihrer ursprünglichen Ethnie oder Nation (weniger nationalistisch waren vielleicht die Afrikaner, für die nicht die Nationalität, sondern der Stamm wesentlich ist) und kannten die Sprachen und Kulturen von anderen Nationen kaum.

Was die „politische Kultur“ der Esperanto-Bewegung betrifft, bewahrten die Mitglieder der Esperanto-Bewegung auch in politisch-ideologischer und religiöser Hinsicht oft hartnäckig ihre angestammten oder geerbten Gesichtspunkte. Viele blieben natürlich von der politischen Propaganda, die in ihren Staaten betrieben wurde, stark beeinflusst. So blieb jeder Angehörige gegenüber den Werten seiner

Zentrum für Jüdische Studien Berlin-Brandenburg mit Forschungsschwerpunkten sind jüdische Kultur, Geschichte und Literatur in romanischsprachigen Ländern, Theorien der Diaspora sowie jüdische Utopien, referierte zum Thema “Esperanto: Sprache und Utopie” an der an der Humboldt-Universität (<https://esperanto.berlin/de/feierstein-hu-2017>), der Jahrestagung der Gesellschaft für Interlinguistik in Berlin (http://www.interlinguistik-gil.de/wb/media/sonstiges/27_GIL-Tagung_2017_Programm.pdf) und bei jüdischen Organisationen (<http://www.zentrum-juedische-studien.de/aktuelles/28-11-2017-vortrag-von-liliana-feierstein-zum-100-todestag-ludwig-zamenhofs>, http://www.zentrum-juedische-studien.de/wp-content/uploads/2017/11/esperanto_28.11.pdf).

⁷¹ S. <http://sezonoj.ru/2017/04/zamenhof-15> und

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/komunikat.xsp?documentId=C46335BE3AC0AB56C12580FB0033454D>, <https://twitter.com/KancelariaSejmu/status/850308629613948929>.

⁷² Ein neueres Beispiel eines solchen Falls ist ein Artikel, der unter http://www.ejz.de/ejz_14_111301489-1-Herzberg-benenn-Platz-nach-Esperanto-Erfinder.html erschien und in dem Zamenhof als russisch-polnischer Augenarzt bezeichnet wurde, obwohl Zamenhof weder russischer noch polnischer, sondern ausschliesslich jüdischer Herkunft war. Das Problem ist, dass die Autoren solcher Artikel und die Redaktoren, die sie in ihren Zeitungen veröffentlichten, von der diesbezüglichen Geschichte keine Ahnung haben.

Nation, seines Landes oder Staates loyal eingestellt und den politischen Ansichten des anderen gegenüber skeptisch gesinnt und schätzte die Kritik eines Angehörigen eines anderen Landes nicht. Eine (politische) Diskussion mit Esperantisten war oft schwierig, denn man fand keine Übereinstimmung. Die Existenz von Staaten spielte immer und spielt nach wie vor eine wichtige Rolle in der UEA-Bewegung, die sich stark an Staaten gebunden fühlt (und weniger an Ethnien, ethnische Minderheiten oder Regionen), so wie sie sich auch stark an die herrschenden politischen Regime gebunden fühlt (und die Opposition missachtet). Hinter der Fassade von „anational“,⁷³ „neutral“,⁷⁴ „unpolitisch“, „rein menschlich“ usw. verbarg sich oft ein starker politisch-ideologischer oder religiöser Radikalismus, der erst beim konkreten Dialog mit betreffenden Leuten offensichtlich wurde. Zwar sah die Esperanto-Bewegung einen grossen Vorteil in der unpolitischen, neutralen Haltung der Esperantisten, die sie während ihren Zusammenkünften und Kongressen anzuwenden beabsichtigten, aber man kann darin auch einen gewissen Grad an (politischer) Zweifelhaftigkeit beobachten, vor allem wenn man sich an die Haltung der Esperanto-Bewegung in gewissen politischen Perioden erinnert (z.B. während des Kommunismus). Die politische Enthaltung der Esperantisten hatte andererseits den grossen Nachteil, dass sich die Esperanto-Bewegung fürchtete und sich dagegen sträubte, klare politische Positionen zu beziehen, so in Bezug auf Kriegsführung und die Einhaltung der Menschenrechte.

Was die geistige Kultur der Esperanto-Bewegung anbelangt, ist zu sagen, dass die (Sub)Kultur der Esperanto-Bewegung eher wie in einer religiösen Sekte funktioniert (so sind die Esperanto-Kongresse mit Ritualen eines Gottesdienstes zu vergleichen), während die Kultur, die die Esperantisten „Esperanto-Kultur“ nennen und betreiben, nichts anderes als eine billige Imitation der Nationalkulturen ist (denn etwas anderes *kann sie nicht sein*).⁷⁵

19. Die Esperanto-Bewegung hat zum Weltfrieden und zu den Menschenrechten nichts Wesentliches beigetragen.

Die Esperanto-Bewegung hat in der Substanz nichts Wesentliches zum Weltfrieden oder zu den Menschenrechten beigetragen. Die Esperanto-Bewegung, die im wesentlichen eine politisch linksgerichtete Bewegung war/ist,⁷⁶ verbreitete lediglich ein Palaver über Frieden und Gerechtigkeit, unterstützte oder sympathisierte über ihre Landesektionen in den entsprechenden Ländern direkt oder indirekt mit politischen Regimen, die die Menschenrechte in grossem Stil verletzten (z.B. kommunistische und islamische Staaten sowie gewisse Länder der Dritten Welt, u.a.).⁷⁷ In der UEA wurden die Esperanto-Bewegungen dieser Länder (die im Grunde die Politik des herrschenden Regimes unterstützten) mit grosser Begeisterung bestaunt.⁷⁸ Die Haltung der Esperanto-Bewegung, v.a. der UEA,

⁷³ Hauptsächlich vertreten von der SAT-Bewegung.

⁷⁴ Hauptsächlich vertreten von der UEA-Bewegung.

⁷⁵ Die Eo-Kultur wurde von Esperantisten definiert und kommentiert, die erstens keine Fachleute für dieses Thema und zweitens ihm gegenüber befangen waren (s. die Referenzen unter <https://eo.wikipedia.org/wiki/Esperanto-kulturo>).

⁷⁶ Alle bedeutsamen UEA-Präsidenten waren im übrigen Linke oder linkslastige Typen: Edmond Privat (Schweiz) und Kep Enderby (Australien) waren Sozialdemokraten. Ivo Lapenna (Jugoslawien/GB) war wahrscheinlich ehemaliges Mitglied der jugoslawischen KP gewesen. Renato Corsetti (Italien) war/ist ein radikaler Ultrakommunist mit entsprechend reaktionären politischen Ansichten und Probal Dasgupto (Indien) unterstützte m.W. die Kommunisten in Bengalen. Im Unterschied zu Lapenna wollte Humphrey Tonkin (GB/USA), der vielleicht der beste Präsident dieser Organisation war, mit den Esperanto-Bewegungen in den sozialistischen Ländern zusammenarbeiten. In seinen Ansprachen am WK von Buenos Aires (2015) polemisierte der aktuelle UEA-Präsident Mark Fettes (Kanada) gegen die westliche Demokratie und am WK von Nitra (2016) verdammt er den Nationalsozialismus, ohne aber die Verbrechen des Kommunismus zu erwähnen. Osmo Buller, der langjährige Generaldirektor der UEA, war früher ein Aktivist der finnischen KP gewesen und erhielt vor einigen Jahren einen Ehrenorden der vietnamesischen Regierung, den er auch akzeptierte. Diese Leute, v.a. die UEA-Präsidenten, pflegen in ihren Artikeln und Vorträgen die Rolle der englischen Sprache geringzuschätzen, indem sie sie bagatellisieren und falsch darstellen, was sie selbst an wissenschaftlichen Konferenzen tun, wo sie dem Publikum entsprechende Esperanto-Theorien gegen das Englische vorgaukeln, obwohl sie sich der unbestrittenen internationalen Bedeutung dieser Sprache sehr wohl bewusst sind, dies aber nicht zugeben wollen.

⁷⁷ Wie einigen Esperantisten schon vor mir aufgefallen ist, ist es kurios, dass die Esperanto-Bewegung ausgerechnet in Ländern mit diktatorischem Regime prosperierte, während sie in demokratischen Systemen schwach war und stagnierte.

⁷⁸ Wie UEA-Hofhistoriker U. Lins (dessen Haltung gegenüber dem Kommunismus, dem Dritten Reich, dem Holocaust und den Juden unklar ist) festhielt, sei man im Westen sogar ein wenig „eifersüchtig“ auf diese Bewegung im Ostblock gewesen (s. http://arkivo.esperanto.de/ea/2006/ea2006_3_2.pdf, S. 11.)

in Bezug auf die Menschenrechte war also rein theoretischer und heuchlerischer Natur.⁷⁹ Da die Esperanto-Bewegung mit politischen Regimen sympathisierte, die die Menschenrechte in grossem Stil verletzen, hat sie im Grunde jegliches moralisches Recht verwirkt, im Namen der Menschenrechte zu sprechen. Die Chance, den Friedensnobelpreis zu erhalten, was die UEA anstrebt, dürfte also wahrscheinlich sehr gering sein.

20. Schlussfolgerungen: Das Potential des Esperanto ist ausgeschöpft, die Zitrone ausgepresst.

Der sowjetische Interlinguist Evgenij Bokarjov (1904-71) hatte wahrscheinlich recht, wenn er seinerzeit schrieb, dass *eine „internationale Sprache wie Esperanto siegen wird, wenn die Zeit sie benötigt, und sie verlieren wird, wenn es keinen Grund mehr für ihre Existenz gibt“*. In der Tat ist genau das zweite Szenario eingetreten. Die Behauptung, dass „die Notwendigkeit einer internationalen [Plan-]Sprache eine allgemeine objektive Bedingung“ sei, wie etwa Ignat Bociort, ein fanatischer Esperantist aus Rumänien,⁸⁰ und andere meinten, schien sich – zumindest bis jetzt – nicht bewahrheitet zu haben. So kann man Esperanto und die Plansprachenfrage im Prinzip ad acta legen, denn das „Sprachenproblem“ wurde anderweitig gelöst, obwohl es im Sinn der Esperanto-Bewegung nach wie vor besteht, sogar mehr denn je zuvor. Da die Esperantisten aber ‚Futurologen‘ sind, glauben sie, dass eine internationale Plansprache irgendwann in der Zukunft als Weltsprache verwirklicht wird, wenn „die Bedingungen dafür existieren“. Obwohl die Gründe für das Scheitern des Esperanto im Prinzip bekannt sind, kann man sich dennoch fragen, warum eine Sprache (oder ein Projekt) wie Esperanto bei der Menschheit nicht auf stärkere Resonanz und auf grössere Unterstützung und Anerkennung gestossen ist.

Es scheint, dass Esperanto und die Esperanto-Bewegung ihre Rolle in den historischen Perioden, die oben erwähnt wurden, schon gespielt haben. Eine neue Rolle ist nicht absehbar. Ausser einigen Esperantisten selbst benötigt Esperanto heute niemand mehr. Alles wurde mit Esperanto getan und experimentiert und alles wurde dazu gesagt. Die wesentlichen Generationen von Esperantisten sind passé und neue Generationen haben sich in ebenbürtiger Quantität und Qualität nicht herausgebildet. Das Potential des Esperanto ist ausgeschöpft, die Zitrone ausgepresst. Kein Marketing wird ihm noch helfen können. Man kann die Esperantisten mit einem aussterbenden Volksstamm und Esperanto mit einer aussterbenden Sprache vergleichen. Esperanto scheint Vergangenheit, Geschichte zu sein.

In dieser Situation sollte die Esperanto-Bewegung die notwendigen Schlussfolgerungen und Konsequenzen ziehen. Da sie dies bisher nicht getan und auch nichts aus Kritik und aus Fehlern gelernt hat, wird die traditionelle Esperanto-Bewegung weiter vegetieren und am Ende wahrscheinlich von selbst untergehen, denn es werden die Mittel, Aktivisten und Gebühren zahlenden Mitgliedschaften fehlen, die notwendig wären, um die Grundlage für die weitere erfolgreiche Existenz dieser Bewegung zu gewährleisten. Diese fehlende Grundlage wird eine gefährliche Stagnation, einen finanziellen Kollaps und eine allgemeine Austrocknung der Esperanto-Organisationen zur Folge haben, deren Produkte und Dienstleistungen niemand mehr wirklich braucht. Auch die virtuelle Welt des Internets wird die traditionelle Esperanto-Bewegung, die von ‚altmodischen‘ Strukturen und physischen Kontakten lebte, nicht ersetzen können, denn sie funktioniert auf eine ganz andere Art und Weise und nach einer anderen Logik. Esperanto spielt im Internet ja auch eine völlig marginale und ephemere Rolle.⁸¹

Esperanto und die Idee L.L. Zamenhofs mögen im Prinzip vielleicht positiv, eine gute Idee oder Sache (eigentlich verdient Esperanto nur noch deswegen eine gewisse Aufmerksamkeit und Würdigung, einen

⁷⁹ Eine lobenswerte Ausnahme war vielleicht die Tätigkeit von IKEL und *Etismo*, die sich mit Rechten ethnischer Minderheiten auseinandersetzten.

⁸⁰ Dieser rumänische Philosoph und Esthetiker (1924-2015), der ein Ehrenmitglied der UEA war und selbst unter dem Esperanto-Verbot während der Ceaușescu-Diktatur litt, polemisierte mit einzigartiger Verve gegen kritische Esperantisten, die er als Sonderlinge betrachtete, und forderte, „Querulanten“ („kverelantaj sinjoroj“) aus der Bewegung auszuschliessen. (s. Bociort, I.F.: *Esperanto. Movado, strategio, estetiko, rakontoj*. Timișoara 2007, z.B. S. 27).

⁸¹ Um den Vorwurf des Verschweigens des „gigantischen Erfolges“ von „Duolingo.com“ zu vermeiden, bei dem angeblich eine halbe Million Menschen oder mehr Esperanto lernen (s. <https://www.esperanto.de/de/enhavo/gazetaro/artikoloj/eine-halbe-million-esperanto-lerner-bei-duolingocom> und <https://www.youtube.com/watch?v=WSyiKwBCoJ4>), kann man auch in diesem Fall festhalten, dass es sich bei dieser Zahl wohl um einen gigantischen Bluff und nicht mehr als um eine Spielerei und einen Propagandagag der virtuellen Welt handelt. In der Tat schliessen sich wenige Duolingo-„Absolventen“ der Esperanto-Bewegung an (was ja wohl auch nicht das primäre Ziel dieses Projekts ist, obwohl die Esperanto-Bewegung sich bestimmt freuen würde, wenn sich ihr über diesen Kanal neue Mitglieder anschliessen).

gewissen Respekt) und einige Esperantisten mögen Menschen mit guten Absichten sein. Aber die Esperanto-Bewegung, angeführt von der UEA, kann aus den oben dargelegten Gründen nicht als Vorbild für eine bessere Welt dienen, denn diese Bewegung ist, wie man sehen konnte, zutiefst bigot und politisch unaufrichtig, und sie hat die falschen politischen Kräfte unterstützt.

Im Zusammenhang mit der schwierigen Situation, in der sich Esperanto befindet und die zu anerkennen die Esperantisten sich sträuben, müssen Schuldige genannt werden. Die Hauptschuld für das Versagen des Esperanto tragen in erster Linie natürlich die Esperantisten und Interlinguisten im Allgemeinen und die Vereinsvorstände und -komitees im Besonderen selbst. Sie haben zu wenig aus ihrem Projekt gemacht, das sie verpfuschten. Es wäre zu einfach, die englische Sprache, die „Aussenwelt“ oder die internationale Politik zu beschuldigen, die sich für Esperanto nicht interessiert hat. Am Ende muss die Frage gestellt werden, was zuerst sein sollte: Die Einführung des Esperanto in grossem Stil oder das Vorhandensein der notwendigen Bedingungen, um es einführen zu können, d.h. der Existenz quantitativ und qualitativ hochstehender intellektueller, kultureller und wissenschaftlicher Werte, um die Eignung des Esperanto zu beweisen und seine Einführung zu rechtfertigen. Aber ich kann in der Esperanto-Bewegung keine Diskussion beobachten, die sich mit solchen grundsätzlichen Fragen auseinandersetzen würde. Mit ihrer fragwürdigen Art, sich der „Aussenwelt“ zu präsentieren, hat sich die Esperanto-Bewegung selbst ad absurdum geführt. Es bleibt somit übrig, ihr einige Empfehlungen zu geben.

10 Empfehlungen an die Esperanto-Bewegung:

- 1 Die Esperanto-Bewegung sollte sich von jeglicher Art der ideologischen Propaganda fernhalten, jegliche sektiererische Tendenzen vermeiden und ihre (realitätsfremde) Strategie ändern.
- 2 Die Esperanto-Bewegung sollte beginnen, ihre eigene Geschichte und die Geschichte im Allgemeinen ehrlich und aufrichtig zu behandeln.
- 3 Die Esperanto-Bewegung sollte den Mut haben, die Verletzung der Menschenrechte unabhängig vom Land (vom Staat) zu kritisieren, heuchlerische Schmeichelei bei zweifelhaften politischen Regimes vermeiden und die Polemik gegen die englische Sprache aufgeben.
- 4 Die Esperanto-Bewegung sollte wahre intellektuelle, kulturelle und literarische Werte und Werke gemäss den Normen der nationalsprachigen Literatur und Kultur produzieren und das eigene literarische und kulturelle Schaffen kritischer betrachten (rezensieren).
- 5 Die Esperanto-Bewegung sollte interne und externe Kritik ernster nehmen.
- 6 Die Esperanto-Bewegung, v.a. die UEA, sollte eine verbindliche Regel einführen, um Mandate für offizielle Verbandsfunktionen auf das Alter von 70 Jahren zu beschränken, um jüngeren Leuten Platz für solche Ämter zu machen. Ältere Funktionäre sollten besser von führenden Positionen zurücktreten und sich nicht mehr in die aktuellen Angelegenheiten der Bewegung einmischen.
- 7 Die Esperanto-Organisationen, i.e.L. die UEA, sollten externe unabhängige Kommissionen einführen, um die Arbeit der Verbandsorgane (Vorstände, Komitees, Kommissionen, Angestellte) und der Verbandsfunktionäre (Präsidenten, Vorstände, Komitee- und Kommissionsmitglieder) besser zu beurteilen, zu kontrollieren und zu beraten, um Fehler und Fehlentwicklungen zu verhindern und um das Niveau und die Qualität der Arbeit zu steigern.
- 8 Die UEA sollte Reformen dahingehend einführen, um sich von überflüssiger Belastung und Ballast zu befreien (dies betrifft v.a. die Verwaltung der angeschlossenen Landes- und Fachorganisationen und die Tausenden von individuellen Konten) und ihre Kräfte auf einige Kernaufgaben wie Bücherdienst, Organisation und Management von Kongressen und Konferenzen, Kontakte mit Politikern, Herausgabe von Zeitungen, Zeitschriften und Büchern zu beschränken. Dabei wäre es besser, das Zentralbüro, das sich verstärkt nach kommerziellen statt verbandsmässigen Kriterien ausrichten sollte, als unabhängige, selbständige Agentur zu konstituieren, die auf Grund eines neuartigen Vertrages mit dem *neuen, reformierten Verein* UEA und mit anderen Organisationen und Firmen zusammenarbeitet, aber der UEA-Vorstand sollte dem (General-)Direktor des Zentralbüros keine Weisungen mehr erteilen können. Es versteht sich von selbst, dass die Angestellten des Zentralbüros in erster Linie qualifizierte Berufsleute

(und nicht unbedingt Esperantisten im engeren Sinn) sein sollten. Das ZB sollte seinen Standort allenfalls wechseln (aber in Europa bleiben) und sollte Filialen betreiben können.

9 Um mehr Geld aufzutreiben, sollten von der Esperanto-Bewegung geeignete externe Sponsoren gesucht und gefunden werden, die bereit sind, konkrete Esperanto-Projekte zu unterstützen und finanzieren.

10 Esperanto-Schriftsteller sollten eine pragmatischere und mutigere Haltung praktizieren, indem sie Neologismen verwenden und einführen, um ihre Entwicklung der Sprache nicht zu blockieren, gleichzeitig aber sollte der reine und authentische Charakter der Sprache bewahrt werden.

© www.planlingvoj.ch / www.zamenhof.ch, 2017

Der (Schweizer) Autor, der seit 1979 Mitglied von Esperanto-Organisationen und für die Esperanto-Bewegung in verschiedener Position tätig gewesen war, hat diese Bewegung vor einigen Jahren aus ideologischen, politischen und strategischen Erwägungen verlassen. Er schreibt noch Beiträge in und über Esperanto und befasst sich mit der kritischen Aufarbeitung der Geschichte der Esperanto-Bewegung, vor allem in der Schweiz und in Osteuropa. Verfasser einer Schweizer Plansprachen-Enzyklopädie (2007), einer Zamenhof-Biographie (2010) und zahlreicher Artikel. Das aktuellste Projekt wurde/wird 2017 abgeschlossen: „Pro et contra Esperanto. Plansprachen-Bewegung in Russland, der Sowjetunion und Osteuropa zwischen Wissenschaft, Politik und Gesellschaft.“, veröffentlicht auf www.plansprachen.ch.

S. ferner:

http://www.plansprachen.ch/Esperanto_adacta_2015.pdf

http://www.plansprachen.ch/Esperanto_Gag.pdf

http://www.planlingvoj.ch/Interlinguistik_21Jh.pdf

http://www.planlingvoj.ch/Esperanto_aktuell.pdf